



RAMBOLL

ASUNTO OY PIRKKAPUISTO Täydentävä rakennushistoriaselvitys

Tilaaja As. Oy Pirkkahuisto
Satu Halttunen

RAPORTTI
30.5.2025

Kuvaus	Rakennushistoriallinen selvitys
Päivämäärä	30.5.2025
Laatija	Liina Luoma
Tarkastaja	Niina Uusi-Seppä
Hyväksyjä	Satu Halttunen
Hyv.pvm.	30.5.2025

Ramboll Finland Oy

Y-tunnus 0101197-5, ALV rek.

Kotipaikka Espoo

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
1.1	Selvityksen kohde ja yleiskuvaus	5
1.2	Selvityksen tarkoitus ja käytetyt menetelmät	6
2	KOHTEEN STATUS MAANKÄYTÖSSÄ JA ARVOTETUSSA KULTTUURIYMPÄRISTÖSSÄ	7
2.1	Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt	7
2.2	Maakuntakaava	7
2.3	Yleiskaava	9
2.4	Kansallinen kaupunkipuisto	10
2.5	Asemakaava	11
3	HISTORIALLINEN TAUSTA	13
3.1	Alueen kaavahistoria	13
	Amurin puutalokorttelit	14
	Pyynikin kaupunginosa	16
3.2	Kolmisopen talot	18
4	RAKENNUSHISTORIA	19
4.1	Asuinrakennus	19
	Alkuperäinen rakennus	19
	Merkittävimmät muutostyöt	23
4.2	Entinen saunarakennus	25
	Alkuperäinen rakennus	25
	Merkittävimmät muutostyöt	27
5	RAKENNUSTEN NYKYTILA JA SÄILYNEISYYS	29
5.1	Suhde ympäristöön	29
5.2	Yhteiset ulkotilat	31
5.3	Puukerrostalo	35
	Rakennusrunko	35
	Julkisivut	36
	Vesikattorakenteet ja sadevesijärjestelmä	38
	Sisäänkäynnit	38
	Keskeiset sisätilat	42
5.4	Kivitalo	48
	Rakennusrunko	48
	Julkisivut	48
	Vesikattorakenteet ja sadevesijärjestelmä.	50

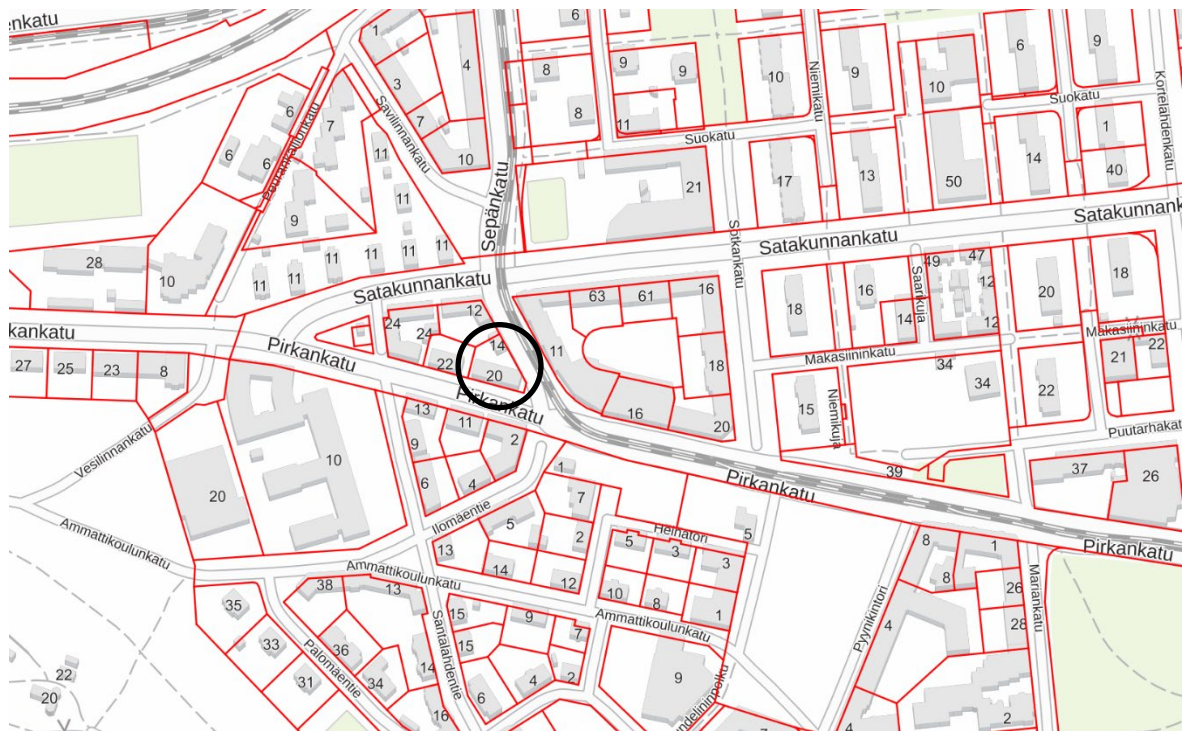
	Sisäänkäynnit	50
	Keskeiset sisätilat	53
6	ARVOT JA LUOKITUSPERUSTEET	55
6.1	Arvojen määrittely	55
	Rakennushistorialliset arvot	55
	Historialliset arvot	55
	Maisemalliset/kaupunkikuvalliset arvot	56
6.2	Säilyneisyys	56
6.3	Arvottamisessa käytetyt kriteerit	56
7	JOHTOPÄÄTÖKSET JA SUOSITUKSET	58
7.1	Alueeseen liittyvät arvot	58
7.2	Rakennuksiin liittyvät arvot	58
	Arkkitehtuuri ja tyylipiirteet	58
	Historia ja keskeiset muutosvaiheet	58
	Arvot ja säilyneisyys	59
	Säilymisedellytykset ja suositukset	60
8	LÄHDELUETTELO	61
8.1	Arkistolähteet	61
8.2	Kartta-aineistot ja ilmakuvat	61
8.3	Kirjallisuus	61
8.4	Muu lähdeaineisto	61
8.5	Suulliset lähteet	62

1 JOHDANTO

Tämä As. Oy Pirkkapuiston rakennushistoriaselvitys täydentää aiempaa kohteesta tehtyä selvitystä, jonka ovat laatineet Asunto Oy Pirkkapuiston taloyhtiön hallituksen jäsenet Satu Halttunen (puheenjohtaja), Noora Bergroth, Timo Laaksosaari ja Toni Laamanen sekä isännöitsijä Kirsi Visakoivu (Capolino Oy).

1.1 Selvityksen kohde ja yleiskuvaus

Asunto Oy Pirkkapuisto sijaitsee Tampereen kaupungin 105 (V, Amuri) kaupunginosan korttelissa 85 sijaitsevalla tontilla numero 70. Tontin osoite on Pirkankatu 20. Tontin pinta-ala on 946,0 m² ja rakennusoikeutta on 930 k-m². (Tampereen kaupungin ja Asunto oy:n vuokrasopimus) Tontilla on kaksi asuinrakennusta. Toinen rakennuksista on hirsirunkoinen puukerrostalo, ja toinen on tiilirunkoinen entinen saunarakennus, joka on myös asuinkäytössä. Molemmat rakennukset ovat valmistuneet vuonna 1927.



Kuva 1 Selvitystyön kohteena oleva tontti ympyröitynä taustakartalla, jossa on kiinteistöjaotus näkyvissä (punaiset viivat). Lähde: MML/Paikkatietoikkuna.

1.2 Selvityksen tarkoitus ja käytetyt menetelmät

Tontilla on käynnistynyt taloyhtiön aloitteesta kaavamuutos nykyisten kahden rakennuksen suojelemiseksi. Kaavamuutosta varten taloyhtiö teki rakennushistoriaselvityksen, jota kaavoittaja pyysi täydentämään seuraavilla tiedoilla:

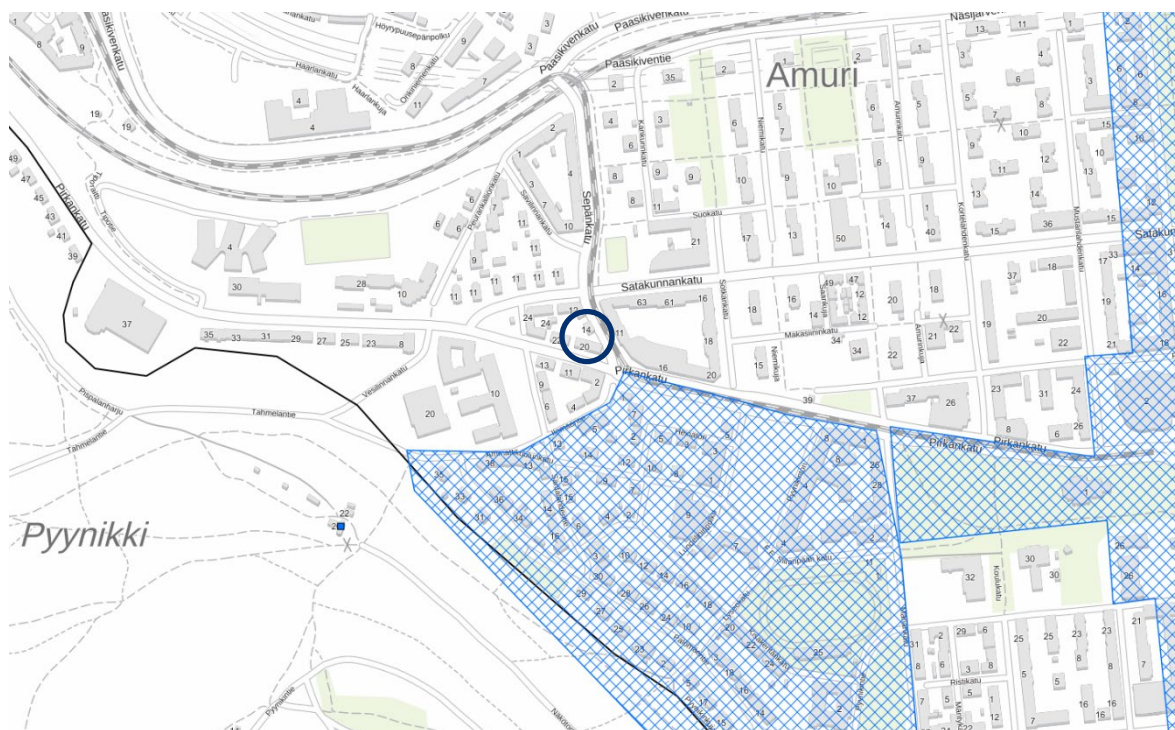
- Rakennuksen historiatietojen läpikäynti (rakennusvuosi, suunnittelija, käyttötarkoitukset)
- Rakennus osana lähiympäristöä (Amurin puutalokortteleiden historia ja Pyynikin kaupunginosa)
- Kaavahistoria
- Kuvaus rakennuksen kulttuurihistoriallisista arvoista, esimerkiksi
 - harvinaisuus tai ainutlaatuisuus (harvinaisuus);
 - historiallinen tyypillisuus alueelle (tyypillisuus);
 - aluetta tai tiettyä aikaa kuvaavat tyypilliset piirteet (edustavuus);
 - alkuperäistä tai sitä vastaavan käytön, rakentamistavan, arkkitehtuurin tai tyylin ilmeneminen ja jatkuminen (alkuperäisyys);
 - merkitys historiallisen tapahtuman tai ilmiön todisteena tai siitä kertovana ja tietoa lisäävänä esimerkkinä (historiallinen todistusvoimaisuus); tai
 - näkyvissä olevat eri aikakausien rakenteet, materiaalit ja tyylipiirteet, jotka ilmentävät rakentamisen, hoidon ja käytön historiaa ja jatkuvuutta (historiallinen kerroksisuus).

2 KOHTEEN STATUS MAANKÄYTÖSSÄ JA ARVOTETUSSA KULTTUURIYMPÄRISTÖSSÄ

2.1 Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt

Kohteen kaakkoispuolella, Pirkankadun eteläpuolella, on valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö, *Pyynikinrinne*. Itäpuolella lähimpänä on RKY-alue *Hämeenpuisto*.

Kohteen lounaispuolella sijaitseva Pyynikki kuuluu valtakunnallisesti arvokkaaseen maisema-alueeseen (VAMA) *Pirkanmaan harjumaisemat*.

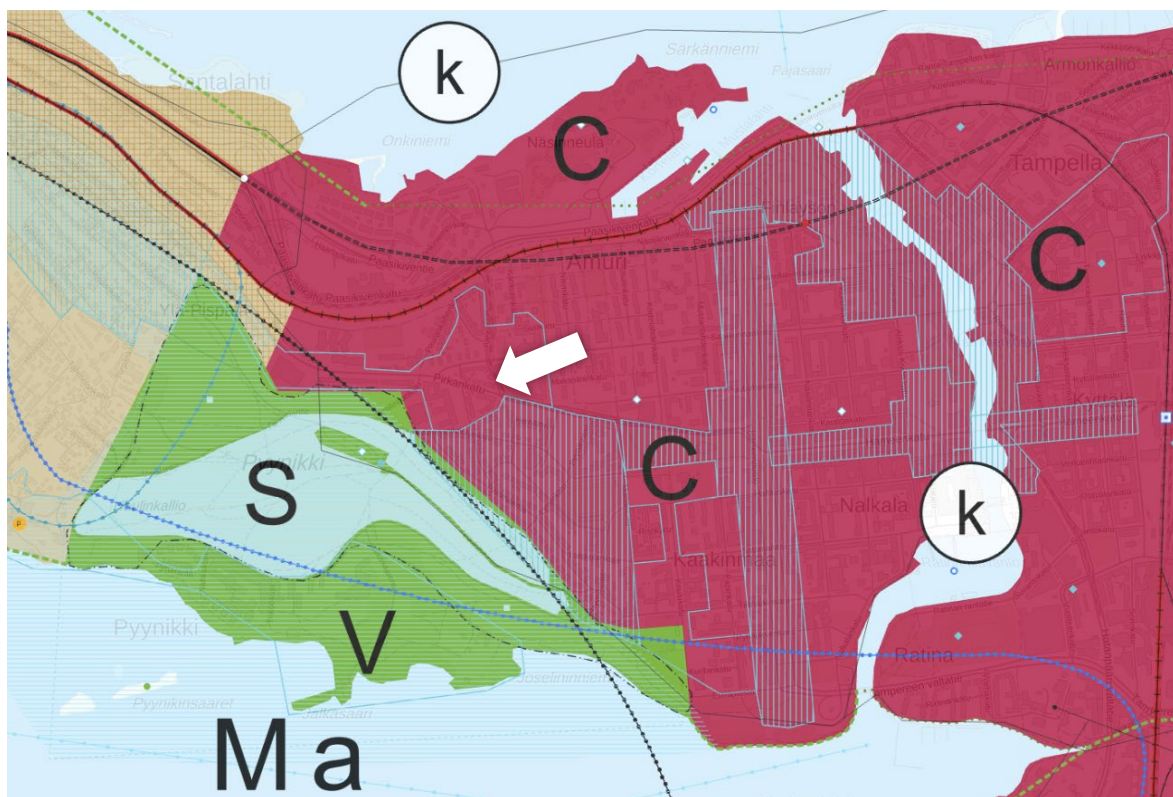


Kuva 2 Selvitystyön kohde ympyröity taustakartalla. Kohteen eteläpuolella on RKY-alue Pyynikinrinne, ja itäpuolella Hämeenpuisto. Pyynikki sisältyy valtakunnallisesti arvokkaaseen maisema-alueeseen Pirkanmaan harjumaisemat. Lähde: MML, Paikkatietoikkuna.

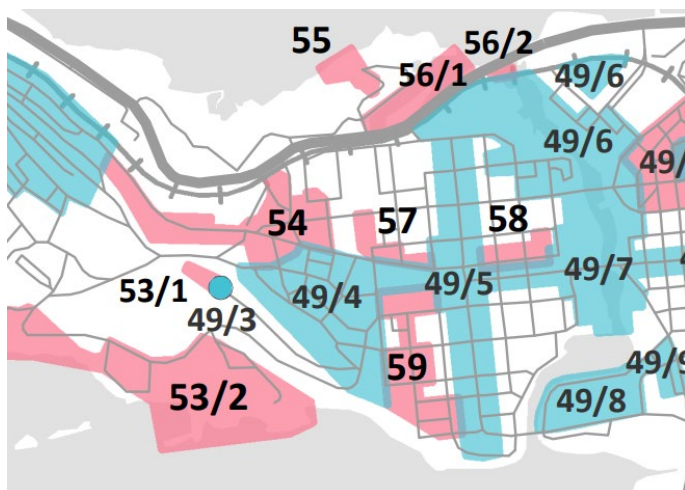
2.2 Maakuntakaava

Kohdealueella on voimassa Pirkanmaan maakuntakaava 2040, joka on tullut voimaan 29.5.2017. Kohde sijoittuu *keskustatoimintojen alueelle* (C): "Merkintä sisältää niihin liittyvät keskustamaisen asumisen ja keskustahakuisten palvelu-, työpaikka- ja muiden toimintojen alueet liikennealueineen ja puistoineen. Suunnittelumääräys: Alueen suunnittelussa on otettava huomioon yhdyskuntarakenteen eheys, kaupunkikuvan omalei-

Kohde on osa maakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä, *Pirkankadun länsipää*.¹ ”Kohdemerkinnällä osoitetaan sellaiset alueet, joiden osoittamiseen ei maakuntakaavan mittakaavan vuoksi ole tarkoituksenmukaista käyttää aluevarausmerkintää.”² Suunnittelumääräys: ”Alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa, rakentamisessa ja käytössä tulee turvata ja edistää alueen kaupunkikuvan ja rakennusperinnön arvojen säilymistä ja edelleen kehittämistä. Uusi rakentaminen on sopeutettava alueen kulttuuriympäristön ominaispiirteisiin ja ajalliseen kerroksellisuuteen.”



² Pirkanmaan maakuntakaava 2040, kaavamerkinnot ja -määräykset.



Kuva 4

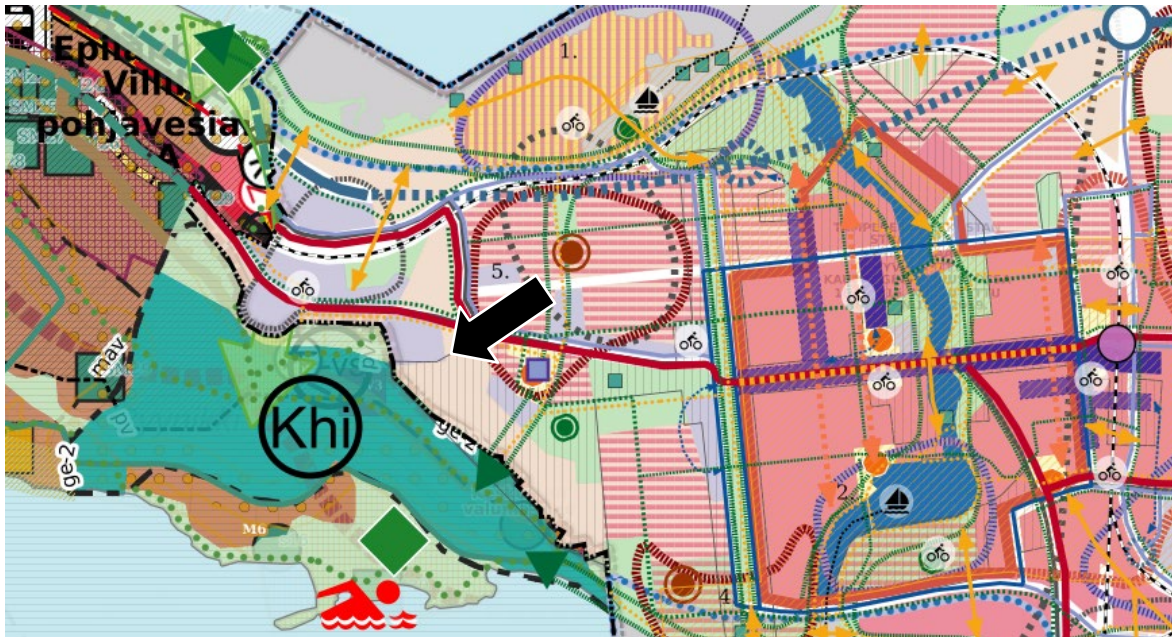
Ote maakuntakaavan liitekartasta. Punaiset alueet ovat maakunnallisesti ja siniset valtakunnallisesti merkittäviä kulttuuriympäristöjä. Pirkankadun länsipää on kohde numero 54.

2.3 Yleiskaava

Kohdealueella on voimassa Tampereen keskustan strateginen osayleiskaava, joka on tullut voimaan 16.1.2019. Kohdealue kuuluu *asuntoalueeksi* merkittyyn alueeseen. Lisäksi tontin Pirkankadun ja Sepänpäädän puolella kulkee *joukkoliikenteen laatuikätyvä* sekä *seudullinen pyöräilyn pääreitti*.

Kulttuuriympäristöä koskien alueella on seuraava kaavamääräys: "Keskustan kehittäminen tukeutuu olemassa olevaan kulttuuriympäristöön ja kulttuuriarvoja vahvistetaan. Valtakunnallisesti arvokkaiden rakennettujen kulttuuriympäristöjen (RKY 2009) ja muinaisjäännösten lisäksi tarkemmassa suunnittelussa on otettava huomioon maakunnallisesti ja paikallisesti arvokkaat rakennetut kulttuuriympäristöt ja arkeologiset kulttuuri-perintökohteet. Erityistä huomiota on kiinnitettävä teollisen Tampereen kulttuuriympäristön säilymiseen ja Tampereen maisemallisiin erityispiirteisiin. Vesialueiden muuttuvan käytön yhteydessä on arvioitava vedenalaisen kulttuuriperintöön liittyvien selvitysten tarpeellisuus yhteistyössä museoviranomaisen kanssa."

Asumista koskee seuraava määräys: "Asuinkerrostalokortteleiden täydennysrakentamisen yhteydessä on lisättävä ulko-oleskelutilojen vihreyttä ja vähennettävä maantasopysäköintiä. Erillisiä tonttipihoja on yhdistettävä koko korttelin kokoisiksi sisäpihoiksi mahdollisuuksien mukaan. Täydennysrakentamisella on tuettava perheiden hakeutumista keskustaan esimerkiksi parantamalla ulko-oleskelutilojen turvallisuutta ja rakentamalla lasten leikkipaikkoja laadukkaasti. Asuntoalueilla on huomioitava lähivirkistysalueiden, -palveluiden ja -reittien riittävyys sekä saavutettavuus. Asemakaavoituksen yhteydessä on arvioitava, voidaanko edellä mainittuja tavoitteita toteuttaa parhaiten korttelin laajuuden suunnitelman avulla. Suunnittelussa on kiinnitettävä erityistä huomiota rakennusten maantasokerroksen kaupunkikuvalliseen elävyyteen. Keskustaan rakennettavan uuden asutokannan tulee olla hallintamuodoiltaan ja hintatasoltaan monipuolista."



Kuva 5 Kohdealueen likimääräinen osoitettu mustalla nuolella yleiskaavakartalla. Lähde: Tampereen kaupungin karttapalvelu.

2.4 Kansallinen kaupunkipuisto

Pirkkapuisto sisältyy Tampereen kansallisen kaupunkipuiston hakemusrajaukseen (KH 24.3.2025).

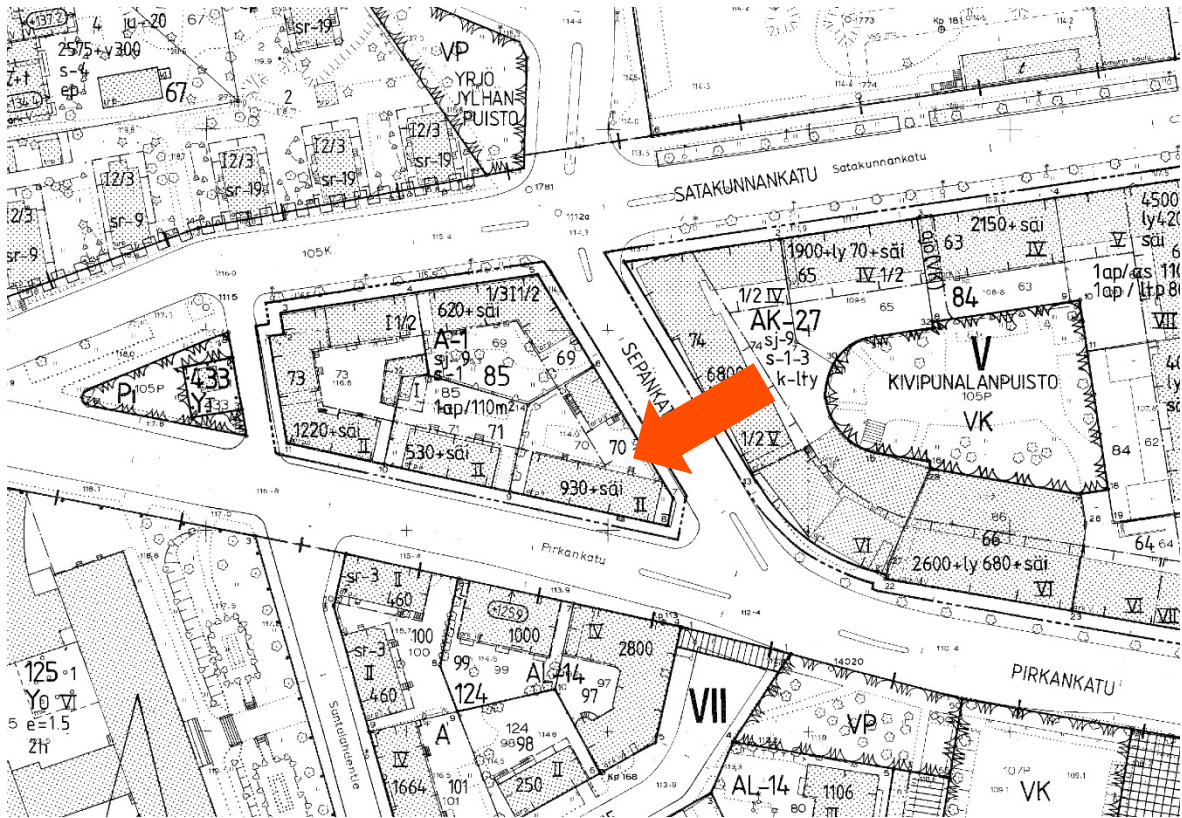
”Kansallinen kaupunkipuisto on alueidenkäyttölaissa (AKL 68-71§) määritelty rakennettua kulttuuriympäristöä ja kaupunkiluontoa yhdistävä laaja aluekokonaisuus. Sen tavoitteena on turvata arvokkaiden kaupunkiympäristöjen säilyminen ja kehittäminen viihtyisänä kaupunkilaisten olohuoneena kestäväällä tavalla. Kansallista kaupunkipuistoa hoidetaan ja kehitetään sen luonnon- ja kulttuuriperinnöllisiä arvoja vaalien ja vahvistuen.

Kansallisen kaupunkipuiston perustamisesta päättää ympäristöministeriö kaupungin hakemuksen pohjalta.”³

”Tampereen kansallisen kaupunkipuiston erityispiirteitä ovat tunnusomainen ja tunnistettava maisemarakenne sekä teollisuushistoria ja kaupunkirakenteen ajallinen kerroksellisuus. Kaupungin historia kiteytyy Tammerkosken kansallismaisemaan, joka on kaupungin teollistumisen ja kaupungistumisen perusta.”⁴

³ Tampereen kaupungin verkkosivut, Kansallinen kaupunkipuisto.

⁴ Tampereen kaupungin verkkosivut, Kansallisen kaupunkipuiston alue.

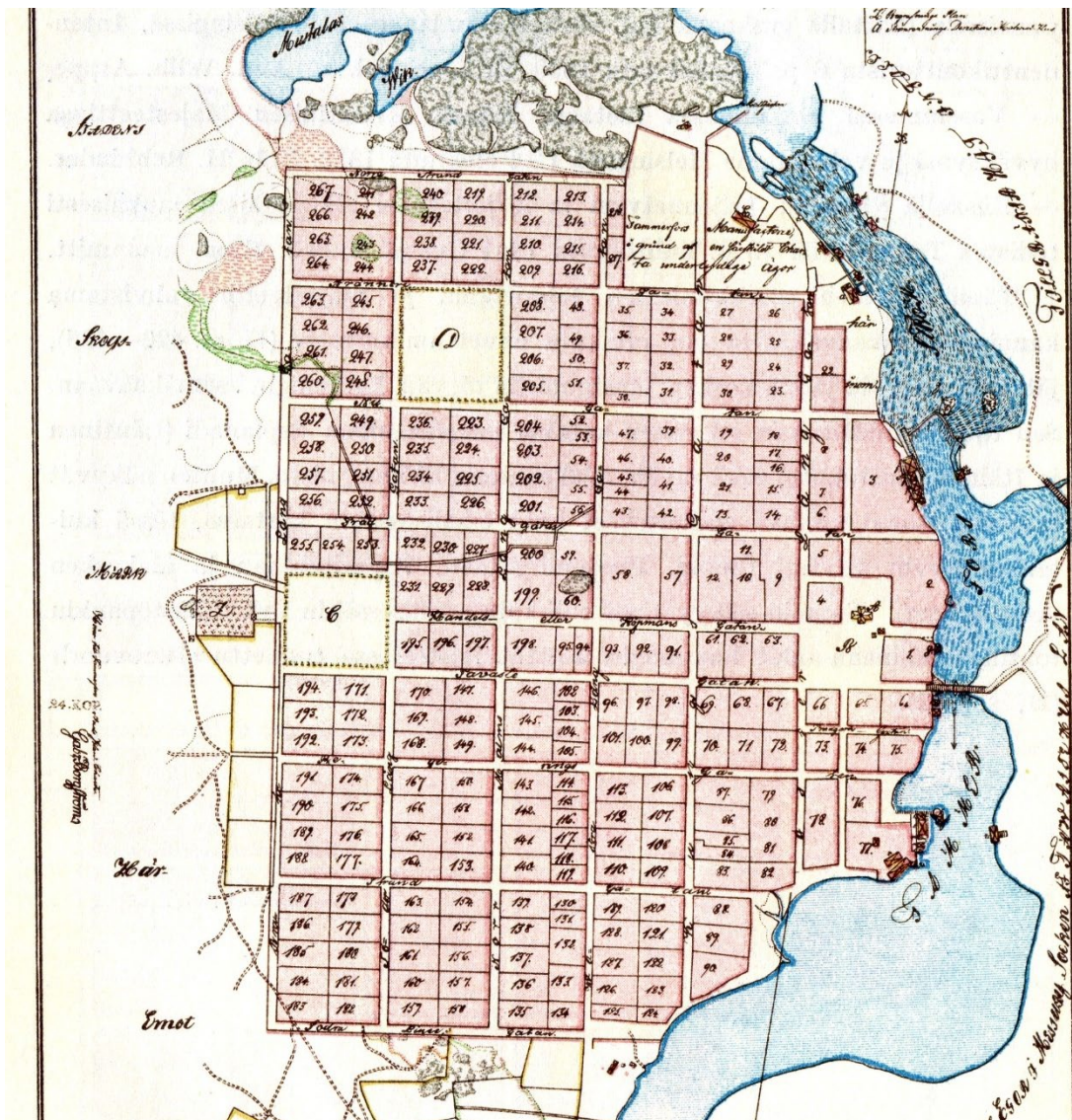


Kuva 7 Ote asemakaavasta 7309. Kohdealue on osoitettu oranssilla nuolella. Lähde: Tampereen kaupungin karttapalvelu.

3 HISTORIALLINEN TAUSTA

3.1 Alueen kaavahistoria

Tampereen kaavahistoria alkaa vuodesta 1780, jolloin on laadittu ensimmäinen tontti- ja moisiokartta. Kartan laati komissionimaanmittari Jean Limon. Kaavoitettu alue ulottui tuolloin nykyiseen Näsilinnankatuun saakka. ⁵ Kaupunki oli perustettu vuotta aiemmin, ja sen keskusta oli muodostunut Tammerkosken länsirannalle. 1820-luvulla koko Tampereen keskusta-alueella oli ruutukaava, mutta Amurin kaupunginosa oli vielä kaavoittamatta.

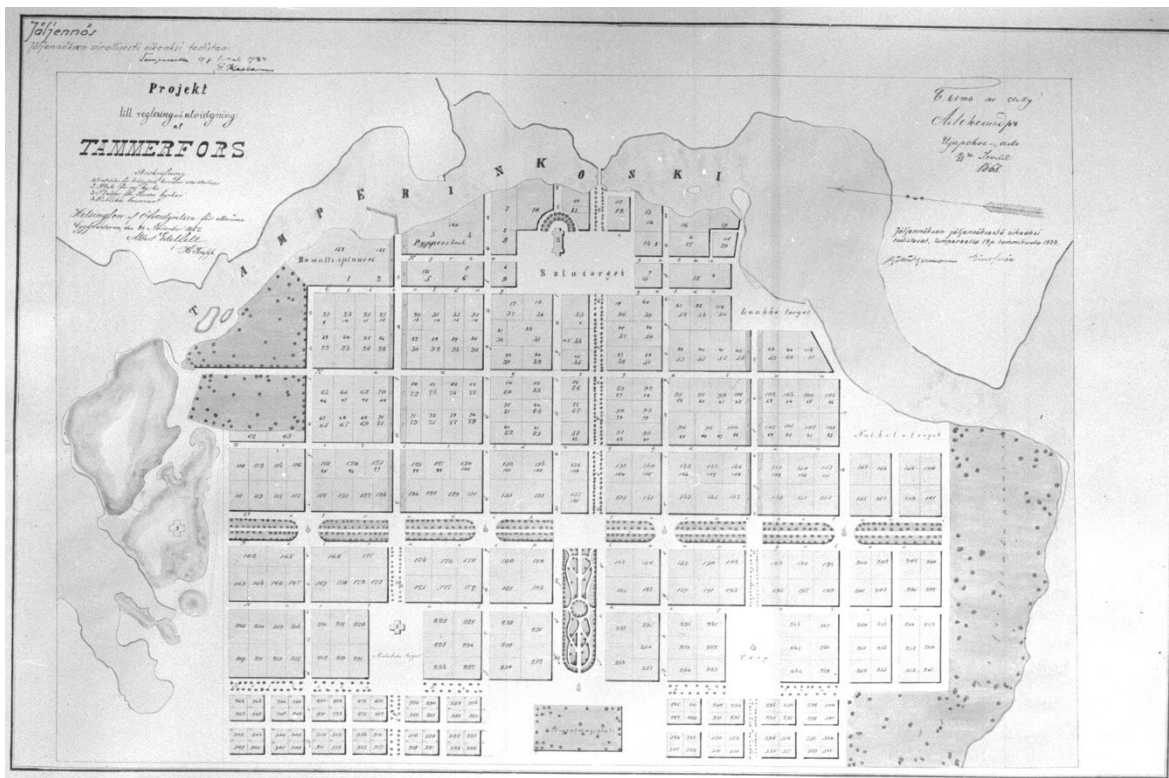


Kuva 8 Ote Tampereen kaupungin asemakaavasta vuodelta 1822. Amurin kaupunginosa (lännessä) ei ole vielä kaavoitettu. Lähde: Timo Meriluodon vanhat kartat, timomeriluoto.kapsi.fi.

⁵ Haapasaari 2016, 5.

Amurin puutalokorttelit

C. A. Edelfeltin laatima asemakaava vahvistettiin vuonna 1868, ja seuraavana vuonna vahvistettiin Tampereen uusi rakennusjärjestys. Kortenlahdenkatua levennettiin, ja sen länsipuolelle suunniteltiin pieniä tontteja vähävaraisten asukkaiden, kuten tehdastyöläisten asuttamista varten. Alueen katuverkosto noudatti ruutuasemakaavaa, jossa kadut muodostivat puolta tiheimmän verkon.



Kuva 9 C. A. Edelfeltin kartta vuodelta 1868. Pohjoisnuoli osoittaa vasemmalle. Selvityskohteen sijainti rajautuu kartan ulkopuolelle. Amurin puutalokorttelialue alkaa kartan alareunasta, jossa näkyy levennetty Kortenlahdenkatu sekä pieniä tontteja. Lähde: Vapriikin kuva-arkisto.

Tontit myytiin kahdella huutokaupalla, joista ensimmäisessä vuonna 1869 myytiin 40 tonttia pääasiassa työmiehille, ja toisessa 1871 8 tonttia.

Kun asutuspula jatkui, loppuivat asemakaavoitetut tontit kesken, jolloin kaupungin oli luovutettava tontteja kaavoitetun alueen ulkopuolelta. Aluksi tontit vuokrattiin maksullisella lunastusoikeudella, ja myytiin vasta uuden asemakaavan (1882) valmistumisen jälkeen vuoteen 1906 mennessä. Tontteja oli 60 kpl. 1880-luvulla rakentaminen Amurissa kiihtyi, ja vuonna 1890 Amurissa oli yli 3 200 asukasta, vuosisadan vaihteessa 5 351.

Uusi asuinalue sijaitsi kaukana kaupungin keskustasta, josta se sai alkuperäisen nimensä "Amurinmaa". Samoihin aikoihin Suomesta matkusti siirtolaisia Siperiaan ja kaukaiseen Amuriin. Myöhemmin kaupunginosan nimi lyheni "Amuriksi".

Asutuspula jatkui edelleen, ja 1800-luvun lopulla rakennettua aluetta laajennettiin ja kaavoitettiin Sotkankadun yli "Buurienmaalle", joka puolestaan oli nimetty Buuristien

mukaan. Finlayson osti suurimman osan tonteista, 16 kappaletta, ja niihin valmistui kohtuuhintaisia vuokra-asuntoja työläisille. Amuriin oli syntynyt myös uusi yhteiskunta- ja asukasryhmä, talonomistajat.

Tonttien haltijat rakensivat Amuriin paljon yhteiskeittiöasuntoja, joissa jopa viiden huoneen asukkailla saattoi olla yhteinen keittiö, mikä aiheutti hygienia- ja kulkutautiongelmia. Vesijohto- ja viemärijärjestelmä saatiin Amuriin vuosisadan loppuun mennessä.⁶

Sisällissodan jälkeen kaupungissa vallitsi jälleen asuntopula. Tuolloin Amuriin rakennettiin ”Punakylän” edelleen vuokratyössä olevat asuintalot Satakunnankadun ja Savilinnankadun väliin jäävälle alueelle. Lisäksi 1920-luvulla valmistuivat Pirkankadun 1920-luvun rakennukset, joihin selvityksen kohdekin kuuluu.

Puu-Amurin rakennuskannassa alkoi tapahtua suuri muutos 1950-luvun yleisen rakennemuutoksen ja kaupungistumisen myötä. Jo vuonna 1934 oli valmistunut kuusikerroksinen asuinrakennus Puistolinna Amurin reunalle Hämeenpuiston ja Puutarhakadun kulmaan. 1960-luvulla alettiin suunnitella ajan hengen mukaisia, matalia lamellitaloja sekä korkeita tornitaloja Puu-Amurin vanhoille tonteille. Amurin laajamittainen saneeraus ja puutalokortteleiden purkaminen kirvoitti julkisen keskustelun ja vaatimuksia puutalojen suojelusta. Suojelukeskustelun lopputuloksena saatiin säilytettyä yksi kortteli, jossa nykyään toimii Amurin museokortteli. Myös perinteisiä Amurin puistokatuja säilyi.⁷



Kuva 10 Vuoden 1946 ilmakuvassa näkyy Puu-Amurin korttelit kohteen (merkitty sinisellä täplällä) itäpuolella. Kohdetta vastapäätä oleva asuinkerrostalo on valmistumassa tai juuri valmistunut.

⁶ Haapasaari 2016, 5–10.

⁷ Sitowise 2024.

Pyynikin kaupunginosa

Pyynikrinne on 1900-luvun alkupuolella rakennettu kaupunginosa, joka sijoittuu Pirkankadun eteläpuolelle.⁸

Pyynikin asemakaavan vuodelta 1907 laati arkkitehti Lars Sonck, joka toimi myös rakennusten suunnittelijana Tampereella. Kaava oli jugend-aikakaudelle tyypillinen, vapaamuotoinen kaava, joka soveltui huvilamaisille asuinrakennuksille.⁹ Sonckin kaavaa muutettiin kymmenen vuotta myöhemmin muun muassa suurentamalla tontteja.

Varsinainen rakentaminen Pyynikillä alkoi vasta 1920-luvulla, jolloin rakennettiin muun muassa Pyynikintori ympäristöineen. Tori toimi torikaupan ja liikenteen keskuksena, ja viereen valmistuneella urheilukentällä pidettiin muun muassa Kalevan kisoja 1930-luvulla. Pyynikrinteen alueella rakennettiin vilkkaasti maailmansotien välisenä aikana. Alueelle valmistui suuria kerrostaloja, luksusasuntoja sekä julkisia rakennuksia.

Pyynikrinteen arkkitehtina toimi muun muassa Bertel Strömmer, ja varakkaamman väestön asuintaloja suunnittelivat myös muut maineikkaat arkkitehdit, kuten Birger Federley, Heikki Tiitola, Frans Jousi ja Arvo Eränen. Pirkankadun varrelle, selvityskohteen länsipuolelle, valmistui 138 metriä pitkä ”Kilometritalo” 1920-luvun lopulla. Hirsirakenteisen puukerrostalon suunnitteli Heikki Tiitola. Rakennus oli tarkoitettu asuntopulasta kärsivän työväestön käyttöön. Kilometritalon itäpuolelle valmistui kaksi Bertel Strömmerin suunnittelemaa kaksikerroksista puutaloa.¹⁰

Arkkitehtuuriltaan Pyynikrinteen rakennukset edustavat pääosin 1920-luvun klassismia. Joukossa on kuitenkin edustavia esimerkkejä muistakin tyylistä, kuten Gunnar Wahlroosin suunnittelema funktionalistishenkinen Piispantalo vuodelta 1939.¹¹

Suurin osa Pyynikrinteen rakennuksista on säilynyt ja säilyttänyt ominaispiirteensä.

⁸ Museovirasto, Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY. Pyynikrinne.

⁹ Sitowise 2024.

¹⁰ Keskinen, Koskesta voimaa -verkkosivusto.

¹¹ Museovirasto, Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY. Pyynikrinne ja Keskinen, Koskesta voimaa -verkkosivusto.



Kuva 11 Pyynikin asemakaava vuodelta 1907. Kaavan laati arkkitehti Lars Sonck, ja Rakennuskonttori täydensi sitä. Kohteen kortteli (likimääräinen sijainti ympäröity mustalla) on jaettu nykyistä pienempiin tontteihin, eikä jako toteutunut tällaisena. Lähde: Tampereen kaupunginarkisto.



Kuva 12 Muutosasemakaava vuodelta 1917. Kohdetontti on nykyisen kaltainen, ja se on merkitty asunto- ja liiketontiksi. Kohteen sijainti on osoitettu valkoisella ympyrällä. Lähde: Tampereen kaupunginarkisto.

3.2 Kolmisopen talot

Selvitystyön kohde on osa kokonaisuutta, joka mainitaan *Tampereen kantakaupungin rakennuskulttuuri* -teoksessa (1998) nimellä Kolmisopen talot. Kohteesta on seuraava kuvaus: "Yhtenäinen neljän vuoden aikana vuosina 1924–1927 rakentunut kortteli, jonka rakennukset edustavat niukkaeleistä klassismia." Puutalokortteliin kuuluu rakennukset osoitteissa Pirkankatu 20–24 ja Satakunnankatu 67–69. Laajan talo, joka sijaitsee korttelin länsipäässä, on Bertel Strömmerin suunnittelema. Rakennuksessa sijaitsi alkujaan myös Rantaniemen kauppa, joka on muutettu asunnoksi.

Kolmisopen talot on listattu Tampereen keskustan rakennetun kulttuuriympäristön selvityksessä vuonna 2012 tärkeäksi kohteeksi (yhteensä 29 kohdetta).¹²

4 RAKENNUSHISTORIA

Molemmat selvityksen kohteena olevat rakennukset on suunnitellut rakennusmestari Juho Salokoski vuosina 1926–1927. Salokoski on suunnitellut Tampereelle myös ainakin asuinrakennuksen Pyynikille osoitteeseen Kisakentänkatu 2.

4.1 Asuinrakennus

Niukkaeleistä klassismia edustava kaksikerroksinen puukerrostalo Pirkankadun varrelle valmistui vuonna 1927.



Kuva 13 Rakennus nykyasussaan.

Alkuperäinen rakennus

Alkuperäisen suunnitelman mukaan hirsirunkoisen rakennuksen julkisivut olisivat olleet rimalaudoitetut, ja rakennus olisi ollut sävyltään punainen. Listat olivat valkoiset. Rapatun kivijalan ja rimalaudoituksen välissä oli yksinkertaiset koriste- ja tippalistat. Nurkissa oli pilasterimaiset laudoitukset, joiden yläosassa oli pieni neliömäinen koriste. Aumattu satulakatto oli saumapeltiä.

Katujulkisivun sisäänkäynneille johti kaksi kivistä porrasaskelmaa. Ulko-ovet olivat kaksilehtiset peiliovet, joiden yläosassa oli ikkuna. Oviaukkojen yläpuolella oli puiset, kolmion malliset frontonidetallit, jotka yhdessä sisäänkäyntiä reunustavien, pilareita muistuttavien kotelointien kanssa ilmensivät täydellisesti 1920-luvun uusklassistista tyyliä.

Ikkunoissa oli puitejako kuuteen ruutuun siten, että alhaalla on vierekkäin kolme pystymallista puitetta, joiden päällä on neliömäiset puitteet. Vintin ikkunat olivat puolikuun muotoiset ja puitejako säteittäinen.

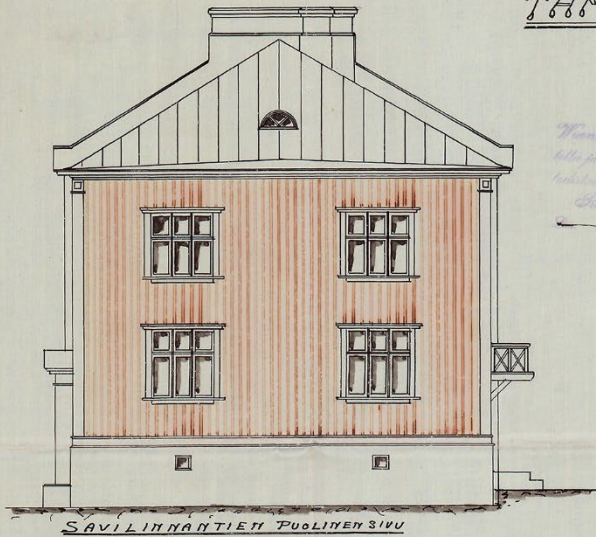
Kaksikerroksisessa asuinrakennuksessa oli neljä sisäänkäyntiä: pääsisäänkäynnit sijaitsivat kadun puolella, ja ne johtivat tuulikaapin kautta avaraan portaikkoon, josta oli kulku neljään asuntoon. Asunnot olivat kooltaan 2 h + k, lisäksi oli vinkkelin mallinen eteistila ja wc. Sisäpihan puolella kummankin lippakatoksen alla oli sisäänkäynti pienempään porraskäytävään, josta oli ovi keittiöön. Takasisäänkäynnin kautta sai näin ollen vietyä polttopuut ja ruokatavarat suoraan keittiöön. Huoneistoissa oli kaksi uunia ja puuhella.

Katutasossa rakennuksen länsipäädyssä oli myymälätila, jonne oli oma sisäänkäynti päätyjulkisivulta. Myös ikkuna Pirkankadun puolella oli suurempi ja ulottui lähelle katu-tasoa. Liiketilassa on toiminut ainakin leipomo.¹³

Sisäpihan sisäänkäyntien päällä lippakatoksina oli pienet tuuletusparvekkeet, joissa oli puiset kaiteet. Kaiteissa oli puiset koristerimat (IXIXI). Sama koristekuvio oli myymälätilan sisäänkäyntiportaikon kaiteessa.

¹³ Rakennushistoriaselvitys 2024 ja Tampereen kantakaupungin rakennuskulttuuri 1998.

TAMPEREELLA.

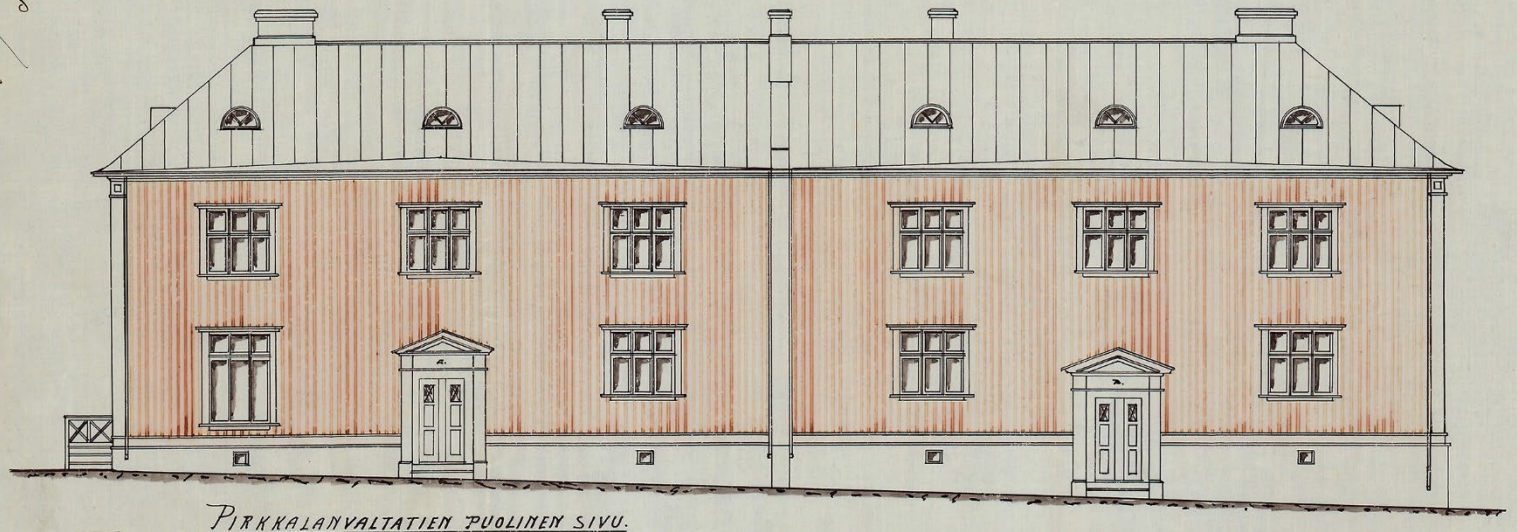


Maan 1927 helmikuuta 7 päivästä
tälle ja lauantai- ja sunnuntai- ja
päivästä, Tampereella kassa yllä.
Puhonrakentamiskokouksen puolesta
Hilma Järvelä

Tarkastella ja asettaa
valmistettavaksi hyväksytty
Tampereen raatihuoneella
huon 9 p. 1927
Vian puolesta
Kalle Järvelä

Tässä
Tarkastella valmistettavana
Kokouksessa Puhonrakentamiskokouksen
helmikuuta 26 p. 1927.
J. Salonen

N^o 745



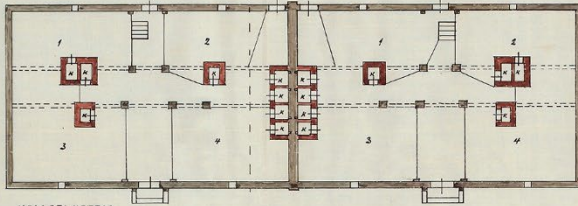
PIKKALANVAHTATIE PUOLINEN SIVU.

Tuontit kassat ja muut kassat
Tampereen kaup. kassanmaksu- ja
Lup. kass. Os. - v. Puhonrakentamiskokouksen

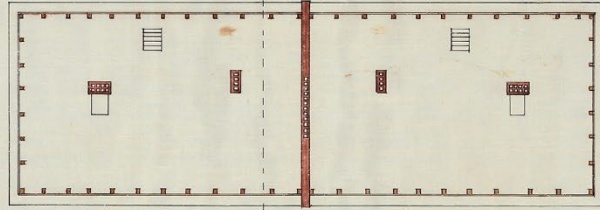
Mittakaava 1:66 2/3

Tampereella tammikuun 1927.
Juho Salonen.

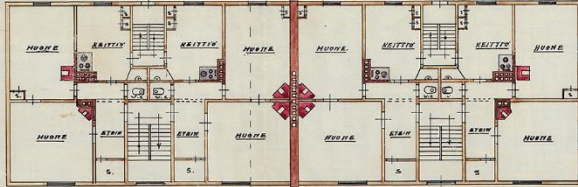
Kuva 14 Asuinrakennuksen alkuperäiset julkisivupiirustukset tammikuulta 1927. Signeerannut Juho Salokoski. Lähde: Tampereen kaupungin rakennusvalvonnan arkisto.



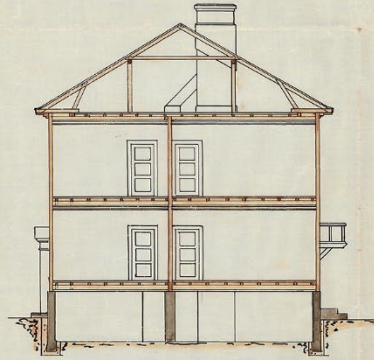
KELLARI KERROS



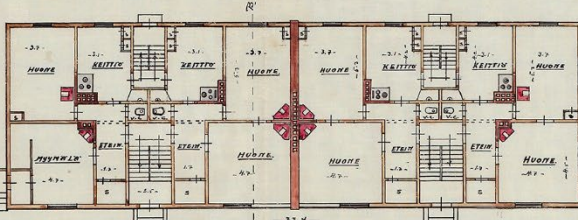
VINTTIKERROS



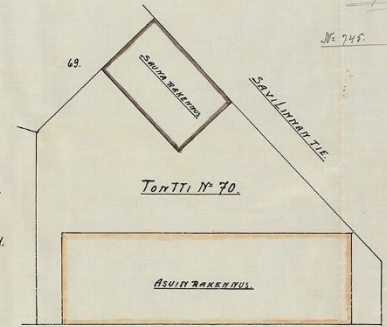
II KERROS



LEIKKAUS A-B



III KERROS



PIKKALANVAITA TIE

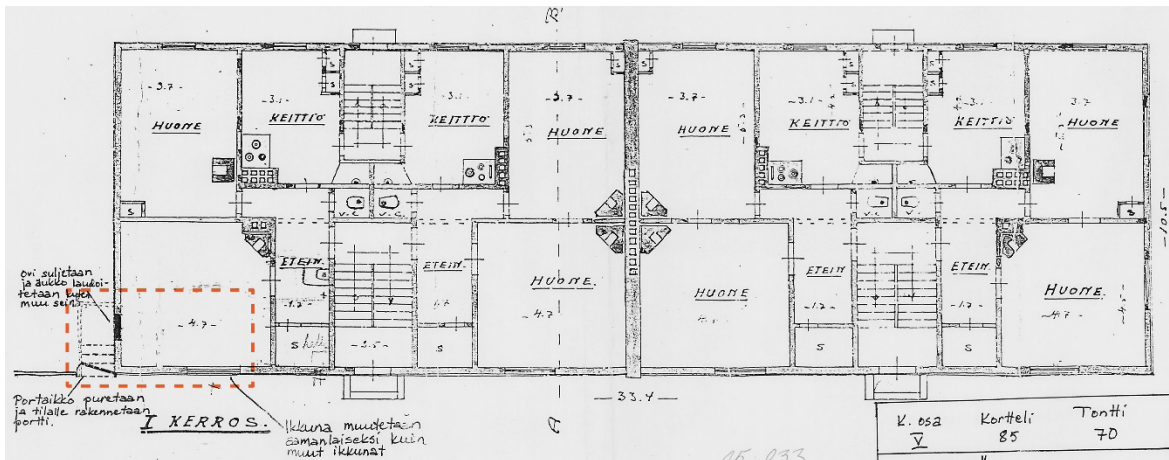
Kuva 15 Asuinrakennuksen alkuperäiset pohja- ja leikkauspiirustukset tammikuulta 1927. Signeerannut Juho Salokoski. Lähde: Tampereen kaupungin rakennusvalvonnan arkisto.



Kuva 16 Kuva vuodelta 1936. Kuvan perusteella rakennus saattoi tuolloin olla vielä laudoittamaton, eli hirsipinnalla. Kuvaaja tuntematon. Lähde: Rakennusinventointi 2024.

Merkittävimmät muutostyöt

- 1985 Pirkankadun puolella olevan liiketilan muuttaminen asunnoksi. Ikkuna pienennettiin samankokoiseksi kuin muutkin ikkunat, ja sisäänkäynti päädyltä laudoitettiin umpeen. Rappuset poistettiin, ja tilalle tuli puinen portti.
- 1994 rakennuksen koillisnurkan kellarin kahden kylmän varaston tilalle tehtiin askarteluhuoneet.
- 2002 huoneiston B2 kellaritilaan askarteluhuone sekä uuden ikkunat Sepänkadun puolelle.
- 2002 asunnon B1 laajennus kellariin (saunatilat).
- 2002 ullakon rakentaminen asuintiloiksi asuntoihin B3 ja B4 (rakennuksen itäpääty). Rakennukseen tehtiin tässä yhteydessä kattolyhdyt vanhojen kattoikkunoiden paikalle (yhteensä 14 kpl, yhdet päätyihin ja 6 molempien julkisivujen puolelle)
- 2004 asuntoon A1 tehtiin muutoksia, mm. 2. kerrokseen sauna, portaiden paikan vaihto ja kellariin askarteluhuone.
- 2005 asuntoon A1 laajennus ullakolle ja A2 laajennus kellariin (mm. sauna). Sisäpihan puoleisesta kellarin sisäänkäyntiluukusta tehtiin ikkuna.
- 2006 julkisivujen maalaus
- 2016 peltikaton uusiminen (maalaus 2023)



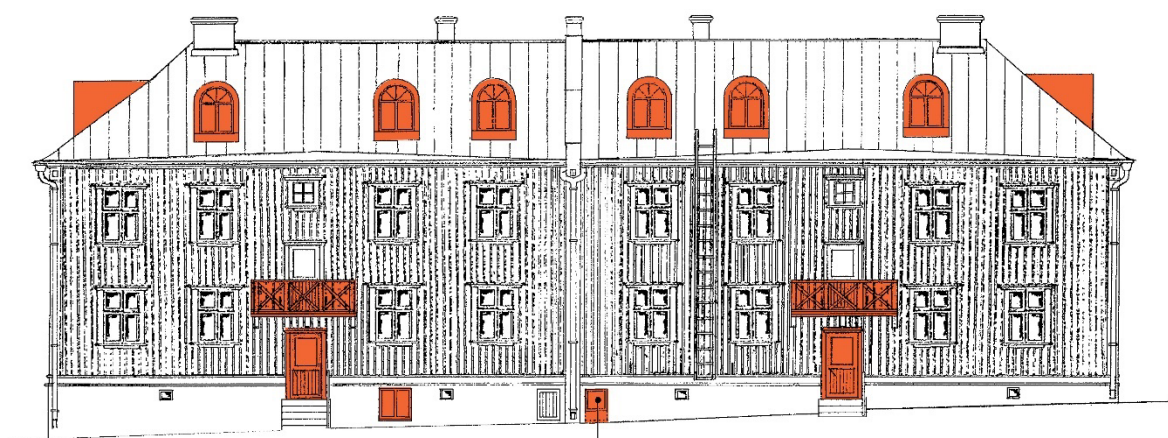
Kuva 17 Liiketila muutettiin asunnoksi vuonna 1985, jonka yhteydessä ikkuna pienennettiin ja länsipäädyn sisäänkäynti laudoitettiin umpeen.



Kuva 18 Vuoden 2002 muutospiirustukset, jotka koskevat ullakon (asunnot B3 ja B4) kattolyhtyä ja sisäportaikkoo. Suunnittelija Arkkiaines Jarmo Ranto. Lähde: Tampereen kaupunginarkisto.



Kuva 19 Näkyvimät muutostyöt rakennuksen julkisivussa Pirkankadun puolella. Merkinntä tehty vuoden 2012 muutospiirustuksen päälle (Arkkiaines Jarmo Ranto). Lähde: Tampereen kaupunginarkisto.



Kuva 20 Näkyvimät muutostyöt rakennuksen julkisivussa sisäpihan puolella. Merkinntä tehty vuoden 2005 muutospiirustuksen päälle (Arkkiaines Jarmo Ranto). Lähde: Tampereen kaupunginarkisto.

4.2 Entinen saunarakennus



Kuva 22 Pirkan sauna kuvattuna vuonna 1982, jolloin rakennus toimi vielä yleisenä saunana. Portaatt ovat seinän suuntaiset, ja käynti on suoraan kadulta. Aitana on harva lauta-aita. Kuva: Ensio Kauppila. Vapriikin kuva-arkisto.

Alkuperäinen rakennus

Rakennuksen piirustukset ovat vuodelta 1926, ja se ilmeisesti valmistui seuraavana vuonna. Asunto O.y. Pirkkalanvaltatie 8 osakkeita on merkitty Juho Salokoskelle 10.5.1927.¹⁴

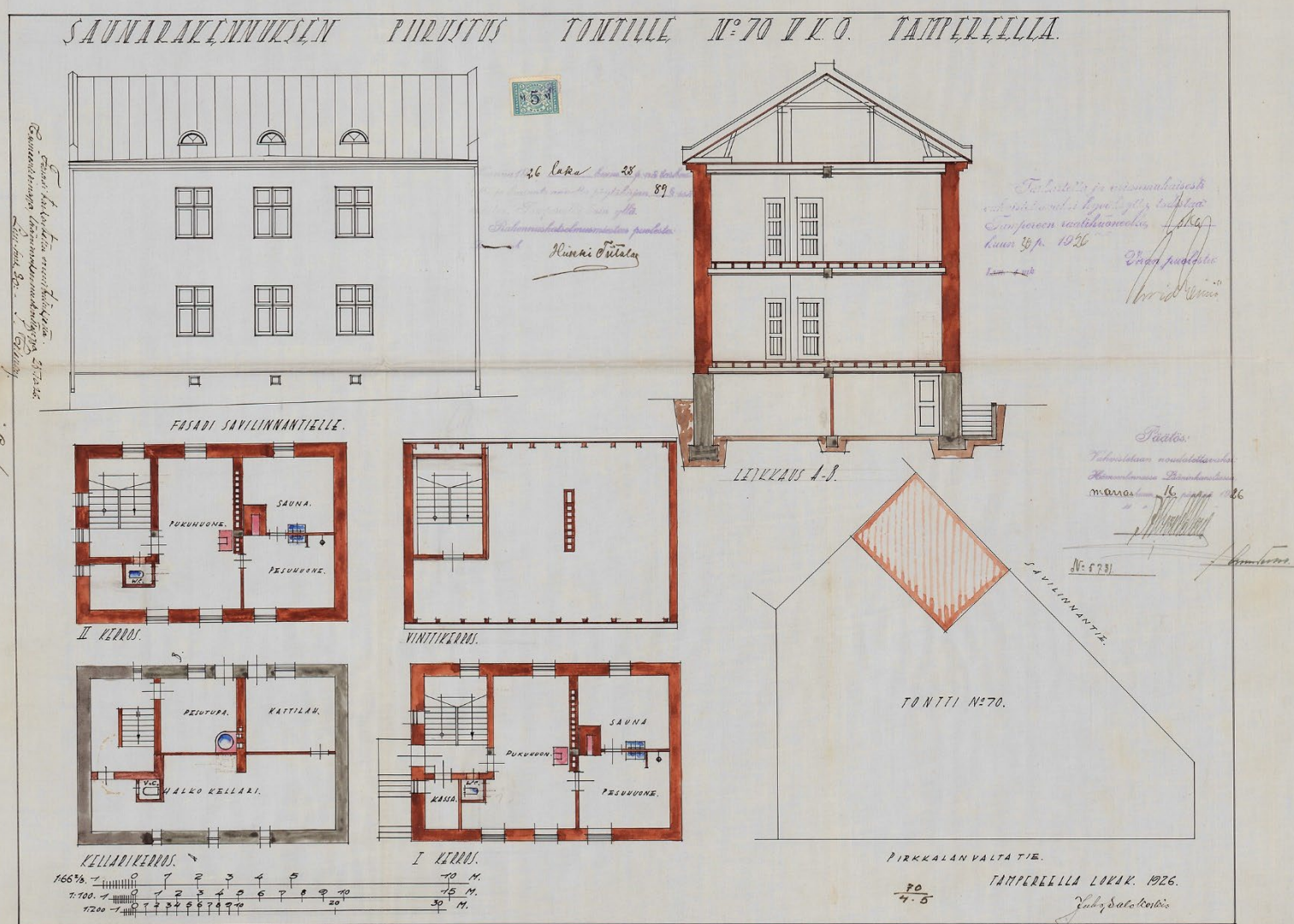
Alun perin saunaksi Savilinnantielle¹⁵ valmistunut rakennus oli kaksikerroksinen. Lisäksi siinä oli kellari ja vintti. Ensimmäisessä kerroksessa oli saunan lippukassa heti sisäänkäynnin jälkeisessä tuulikaapissa. Lippukopin vieressä oli wc. Molemmissa kerroksissa oli läpitalon pukuhuonetila rakennuksen keskellä, ja pohjoispäädyssä sisäpihan puolella sauna, ja kadun puolella pesuhuone. Portaikko sijaitsi rakennuksen eteläpäädyssä pihan puolella. Kellarissa halkokellari vei puolet pinta-alasta. Lisäksi kellariin oli sijoitettu kättihuone ja pesutupa. Vinttikerros oli rakentamatonta tilaa.

¹⁴ Rakennushistoriaselvitys 2024.

¹⁵ Sepänkadun eteläpuoli oli ennen nimeltään Savilinnantie, joten sauna tunnettiin "Savilinnantien saunana".

Rakennuksen perustukset valettiin betonista, ja runko muurattiin tiilestä. Rakennuksen pinta rapattiin sileäksi, ja se oli sävyltään valkoinen. Ikkunoissa oli T-karmi, ja kahden pystyikkunan päällä pienet neliömäiset ikkunat. Vintin ikkunat olivat kaarevat, kuten asuinrakennuksessakin. Ikkunat oli keskitetty symmetriseen kolmijakoiseen ruudukoon julkisivujen molemmin puolin. Eteläpäädyssä, jossa sijaitsi sisäänkäyntiportaikko, oli sisäänkäynnin molemmin puolin pystyikkunat, ja toisessa kerroksessa yksi ikkuna, pohjoispääty oli aukoton. Sisäänkäyntiportaikko oli rakennuksen seinän suuntainen.

Katto oli ilmeisesti saumapeltiä, ja siinä oli jalkarännit. Räystäään alla oli porrastettu, rapattu lista, ja vesikaton päädyt olivat kohotetut.

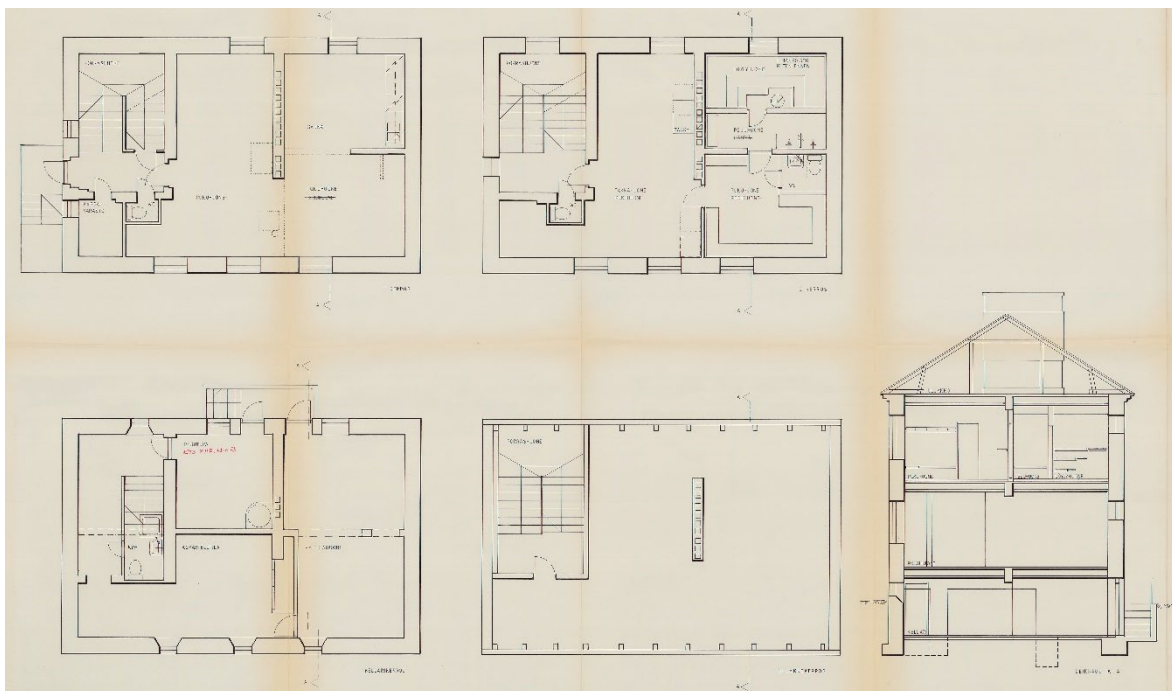


Kuva 23 Alkuperäiset rakennuspiirustukset lokakuulta 1926. Signeerannut Juho Salokoski. Lähde: Tampereen kaupungin rakennusvalvonnan arkisto.

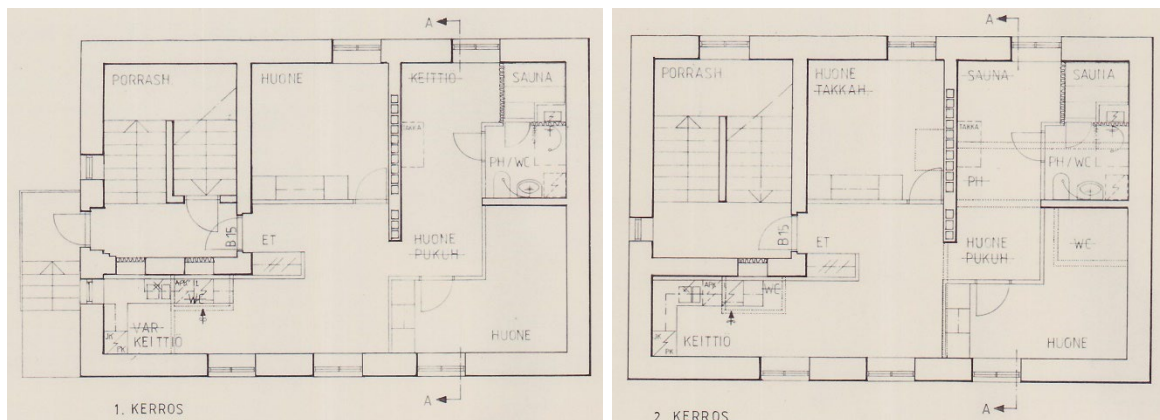
Merkittävimmät muutostyöt

Suurimmat muutostyöt on tehty 1980- ja 2000-lukujen aikana.

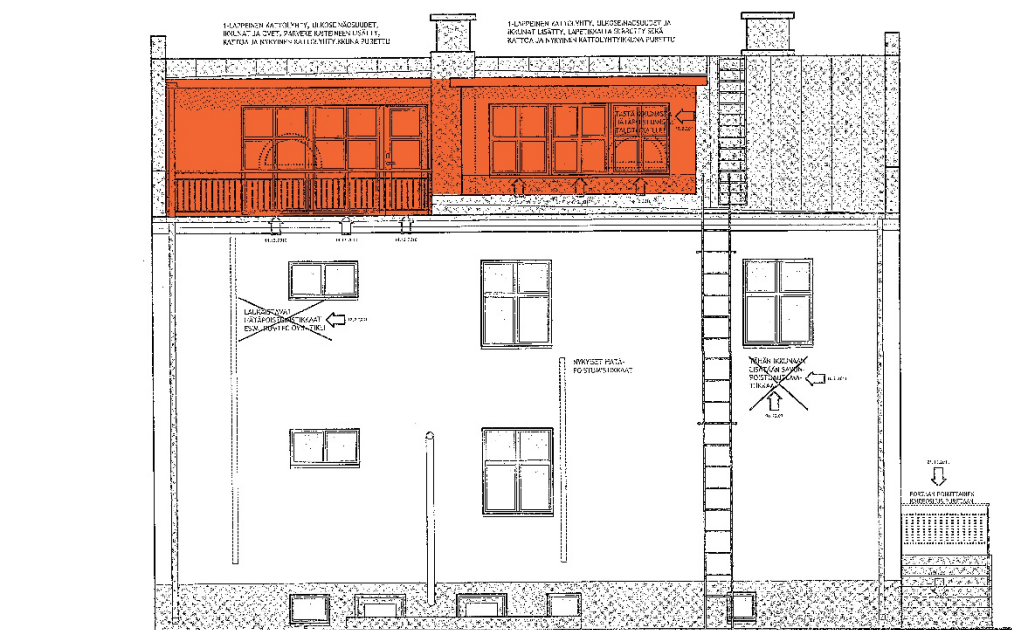
- 1984 Kellarikerroksen pesutupa muutettiin Asunto Oy:n saunatilaksi, ja 1. ja 2. kerroksen yleiset saunatilat Tampereen yliopiston teekkarisaunaksi.
- 1991 rakennukseen tuli öljylämmitys, jolloin kattilahuoneeseen tehtiin uusi väli-seinä Leca-harkoista.
- 1992 teekkareiden saunatilat muutettiin kahdeksi asunnoksi.
- 2012 Vinttitilan laajennus: vanhat, pienet kattolyhtyikkunat purettiin ja katto puhkaistiin, tilalle tehtiin suuret 1-lappeiset kattolyhdyt, lisättiin parveke sekä ikkunoita. Myös kadun puolen kattoikkunoita korotettiin 20 cm.
- 2018 taloyhtiön yleiset saunatilat remontointiin.



Kuva 24 Muutos yleisestä saunasta teekkarisaunaksi, piirustukset vuodelta 1984 (arkkit. yo Heidi Mäkeläinen). 1. kerrokseen tuli pukuhuone, ja 2. kerrokseen löyly- ja pesuhuoneet sekä takahuone. Lähde: Tampereen kaupunginarkisto.



Kuva 25 Muutos teekkarisaunasta kahdeksi asunnoksi, muutospiirustukset vuodelta 1992 (Pertti Li-visti). Lähde: Tampereen kaupunginarkisto.



SISÄPIHAJULKISIVU LÄNTEEN 1:50
ASUNTO OY PIRKKAPUISTO / Arkkiaines Jarmo Ranto 21.11.2011

Kuva 26 Laajennus vintille tehtiin 2011–2012. Muutostyö korostettu punaisella.
Lähde: Tampereen kaupunginarkisto.



PÄÄTY ETELÄÄN 1:50
ASUNTO OY PIRKKAPUISTO /
Arkkiaines Jarmo Ranto 8.10.2009

Kuva 27
Muutospirustus vuodelta 2009 rakennuksen eteläpäädyssä. Punaisella värillä on korostettu muutostyöt. Lähde: Tampereen kaupunginarkisto

5 RAKENNUSTEN NYKYTILA JA SÄILYNEISYYS

5.1 Suhde ympäristöön

Pirkankadun molemmin puolin puurakennuksen kohdalla on pääosin saman aikakauden (1920-luku) asuinkerrostaloja. Rakennusta vastapäätä Pirkankadun toisella puolen on kolmikerroksinen rakennus myöhemmältä aikakaudelta (arviolta 1980-luku). Pirkankatua itään päin mennessä sijaitsee Pyynikintori, joka ympäröivine rakennuksineen on rakennettu 1920-luvulla. Pyynikintori on osa Pyynikinrinteen valtakunnallisesti arvokasta rakennettua kulttuuriympäristöä (RKY-alue). Sepänkadun ja Pirkankadun kulman kerrostalot kohdetta vastapäätä ovat valmistuneet 1940-luvulla. Lisäksi Pirkankadun varrella kohteen länsipuolella on Tredu Santalahdentien toimipiste, joka on valmistunut ammattikouluksi vuonna 1940, ja on toiminut myös muun muassa sotasairaalan. Kohdetontin pohjoispuolella on Punakyläksi kutsuttu vuokra-asuntoalue. Pirkankadun länsipää Pyynikintorin kohdalta Pispalaan saakka on maakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö, johon kuuluvat edellä mainitut kohteet.

Raitiotien linja 1 kulkee Pirkankatu ja Sepäncatua Lielahden suuntaan.



Kuva 28 Pirkankatua lännen suuntaan. Kuvattu vastapuolen tietä Pirkankatu 20 puukerrostalon kohdalta.



Kuva 29 Pirkankatua idän suuntaan. Puukerrostalo kuvassa vasemmalla. Oikealla asuinkerrostalot arviolta 1980- ja 1920-luvuilta, ja vasemmalla keskellä 1940-luvulla valmistuneita asuinkerrostaloja.



Kuva 30 Kuva Sepänkadulta kohti pohjoista, ja raitiotielinja Hiedanrantaan. Entinen saunarakennus vasemmalla. Oikealla 1940-luvun asuinkerrostalo. Keskellä kauempana "Punakylän" asuinrakennus, ja toinen kortteli 1940-luvulla valmistuneita asuinkerrostaloja.



Kuva 31 Näkymä Sepänskadulta kohti etelää, Pirkankadun risteystä. Oikealla entinen saunarakennus.

5.2 Yhteiset ulkotilat

Pihapiirissä sijaitsee puutalon toisella sivulla yhdistetty jätekatos ja varastotila. Asunto Oy Pirkkapuiston rakennuksia kiertää Pirkankadun ja Sepänskadun puolelta rakennusajakaudelle tyypillinen korkea puinen aita, jolloin sisäpiha saadaan myös kokonaan suljettua umpipihaksi. Naapuritaloyhtiöiden rajamerkkeinä on aita sekä sireenipuita. Taloyhtiön sisäpiha on kunnostettu viihtyisäksi. Pihalla kasvaa syreenipensaita, vanha omenapuu ja havupensaita, joiden lisäksi on ruukkuistutuksia. Yhteiseen käyttöön on tehty myös istuskelualue.¹⁶

¹⁶ Rakennushistoriaselvitys 2024.



Kuva 32 Uusittu aita reunustaa pihaa Sepänekadun puolella.



Kuva 33 Näkymä sisäpihalta rakennusten välistä kohti itää.



Kuva 34 Sisäpihan oleskelualue, lumen alla on nurmialue. Pihalla kasvaa vanha omenapuu, lisäksi on syreeniaita ja muutamia muita istutuksia.



Kuva 35 Iäkäs omenapuu ja naapuritontin (luoteessa) vastainen lauta-aita.



Kuva 36 Portti on vuodelta 2014.



Kuva 37 Uusi jätekatos puukerrostalon luoteispäädyssä ja tontin pohjoisreunalla oleva verkkoaita sekä vanha kivinen aidantolppa.

5.3 Puukerrostalo

Nykyisin rakennuksessa on kahdeksan huoneistoa, joissa jokaisessa on kaksi kerrosta. Huoneistot ovat kooltaan noin 100 m².¹⁷

Rakennusrunko

Rakennus on hirsirunkoinen, ja perustukset on valettu betonista. Kivijalka ja kellarin seinät on muurattu tiilestä. Myös rakennuksen keskellä oleva, A- ja B-puolen erottava seinä, jonka sisällä on asuntojen kaakeliuunien hormit, on muurattu tiilestä.



Kuva 38 Hirsiseinää Pirkankadun puoleisen porraskäytävän (B-rappu) portaiden alla olevassa kome-rossa.

¹⁷ Rakennushistoriaselvitys 2024

Julkisivut

Julkisivut on rimalaudoitettu ja maalattu harmaaseen taittuvalla vihreän sävyllä. Puset detaljit ovat valkoisia.



Kuva 39 Julkisivu Pirkankadulle.



Kuva 40 Pihajulkisivu.



Kuva 41 Pääty Sepänskadulle (vas.) ja luoteeseen (oik.). Sepänskadun päädyllä on kellaritilaan tehty yksi ikkuna vuonna 2002, ja toinen ikkuna vuonna 2023. Ilmalämpöpumput on lisätty 2024. Luoteispäädyllä on tehty kuvassa näkyvä jätekatos vuonna 2015.



Kuva 42

A- ja B-rapun välissä on tiilirakenteinen paloseinä, joka erottuu ulkopuolelta pilasterimaisena detaljina. Pilasterin molemmin puolin on syöksytorvet.

Vesikattorakenteet ja sadevesijärjestelmä

Rakennuksessa on saumapeltikatto, johon kuuluvat jalkarännit sekä uudenaikaiset huoltosillat. Sadevedet ohjautuvat jalkarännien ja syöksytorvien kautta maan pinnalle kaivoihin. Piippujen välissä on harjatikkaat. Ullakon pienet ikkunalyhdyt on suurennettu asuntojen laajennustöiden yhteydessä 2000-luvun alkupuolella. Katolla on näkyvissä myös ullakoiden laajennusten yhteydessä tehtyt ilmastointihormit.



Kuva 43 Rakennuksen vesikatto on uusittu vuonna 2016. Kattolyhdyt ovat näkyvä muutostyö, joka on toteutettu 2000-luvun alussa.

Sisäänkäynnit

Sisäpihan puolella on kaksi sisäänkäyntiä, joille johtaa kolme betoniporrasta. Ulko-ovet on uusittu. Sisäänkäyntien päällä on tuuletusparvekkeet. Parvekkeiden kaiteet on paneloitu ja rimoin koristellut.

Kadun puoleisten sisäänkäyntien ovet on myös uusittu. Muuten sisäänkäynnit vastaavat alkuperäisiä.



Kuva 44 Sisäpihan puoleiset sisäänkäynnit. Ulko-ovet on uusittu.



Kuva 45 A-rapun sisäänkäynti Pirkankadun puolella. Puurakenteiset detaljit ilmentävät 1920-luvun klassismia.



Kuva 46 B-rapun sisäänkäynti.

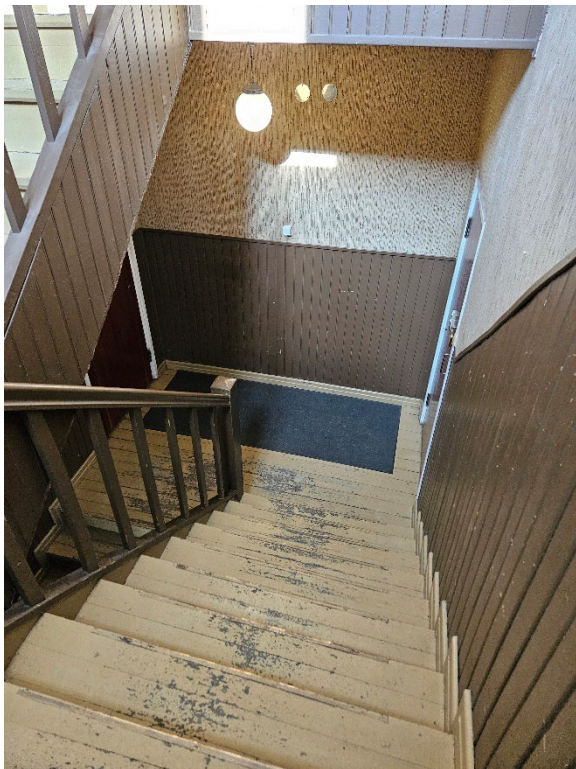
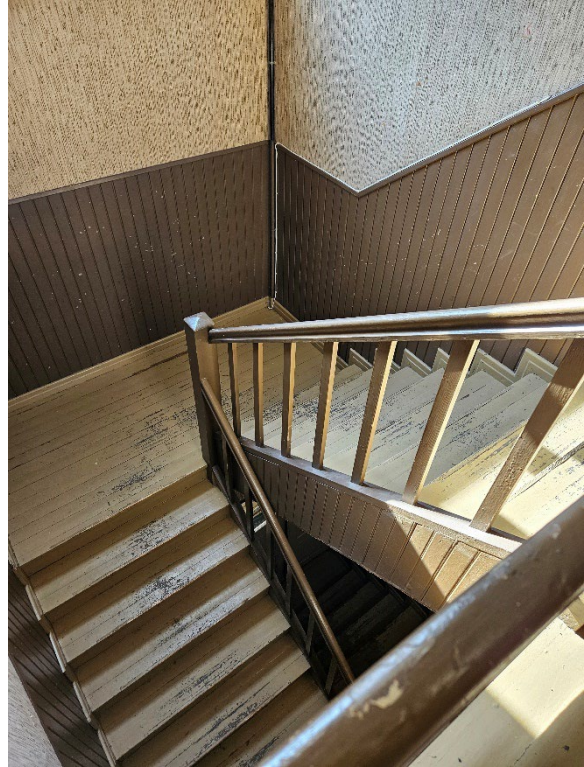
Keskeiset sisätilat



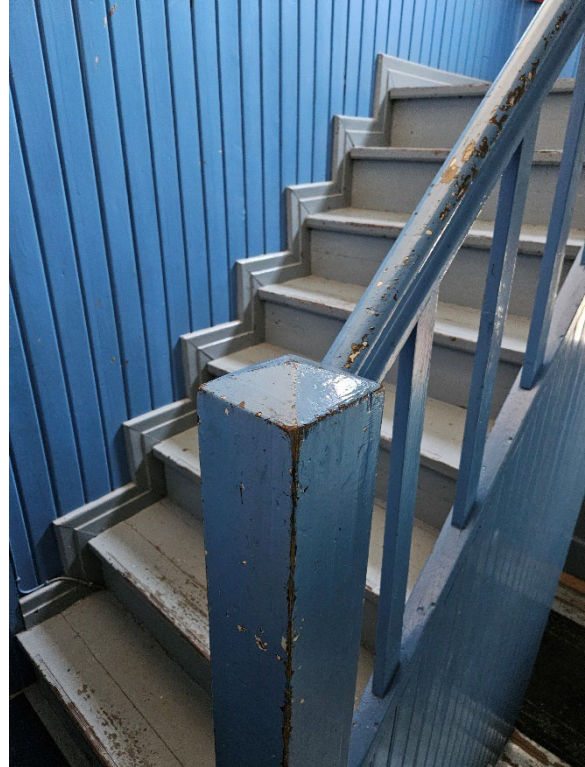
Kuva 47 Kellariin johtavat ovet A- ja B-rapun pihan puoleisissa porrashuoneissa.



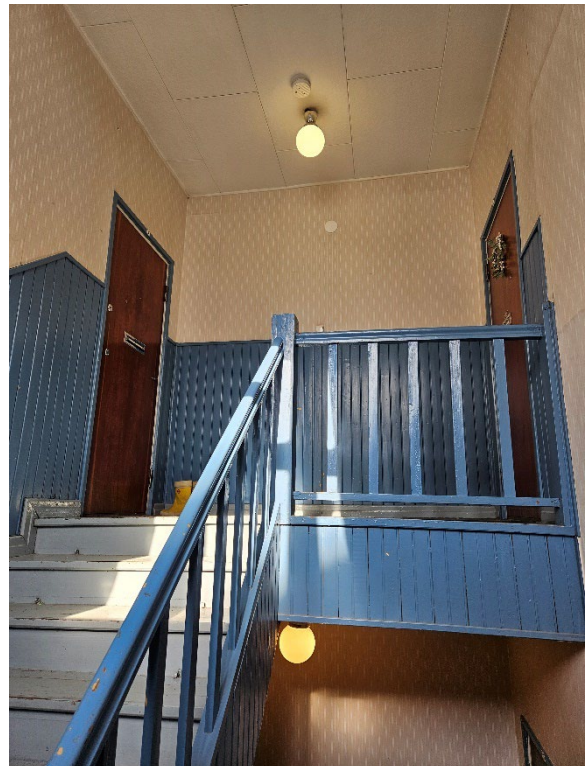
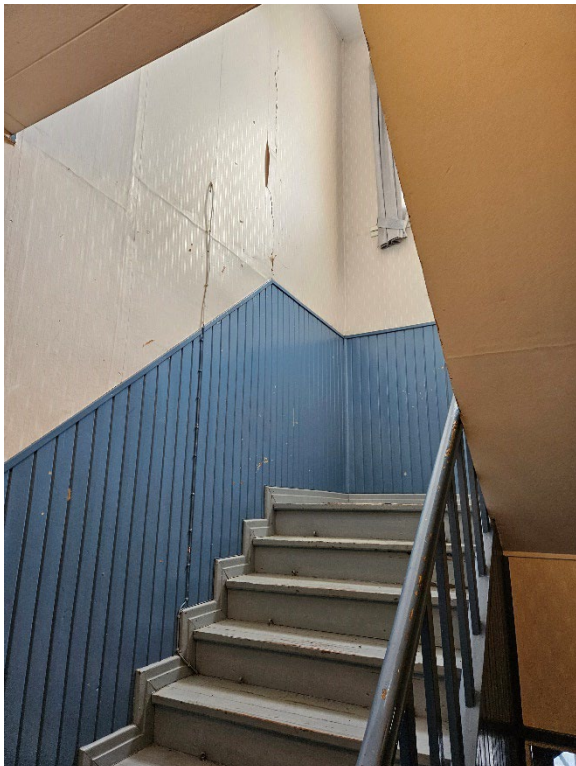
Kuva 48 A-rapun pihan puoleinen porrashuone.



Kuva 49 A-rapun kadun puoleinen porrashuone. Puolipanelin yläpuolella oleva tapetti vaikuttaa olevan peräisin 1960-luvulta.



Kuva 50 B-rapun pihan puoleinen porrashuone.



Kuva 51 B-rapun porraskäytävä kadun puolella. Huoneistojen ulko-ovet on uusittu laakaoviksi.



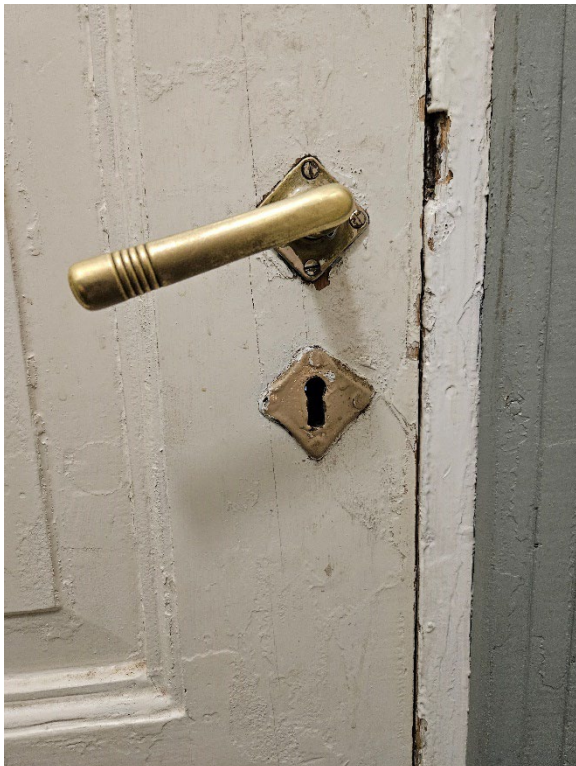
Kuva 52 Kellaritilaa.



Kuva 53 Vasemmalla kellarin portaat ja komeron ovi, oikealla ullakolle vievän portaikon maalattua hirsiseinää ja irrotettu wc:n ovi.



Kuva 54 Huoneiston pihan puolen porrashuoneen sisäänkäyntien ovet ovat alkuperäiset.



Kuva 55 Väliovissa on säilynyt alkuperäisiä painikkeita ja heloja. Asuntojen väliovia on säilynyt ja asukkaat ovat kunnostaneet niitä. Vasemmalla asunnon takaovi, oikealla asunnon pariovi.



Kuva 56 Asunnoissa säilyneitä kaakeliuuneja ja puuhella.

5.4 Kivitalo

Nykyisin rakennuksessa on kaksi huoneistoa, joissa molemmissa on kaksi kerrosta. Lisäksi rakennuksen kellarikerroksessa sijaitsee taloyhtiön yhteinen sauna, varastotiloja ja tekninen tila.¹⁸

Rakennusrunko

Rakennuksessa on betonista valetut perustukset ja sokkeli, ja runko on muurattu tiilestä.

Julkisivut

Julkisivut ovat sileiksi rapatut ja maalattu valkoisella. Sokkeli on tumman harmaa.



Kuva 57 Sepänekadun puoleinen julkisivu (ilmansuunta koilliseen).

¹⁸ Rakennushistoriaselvitys 2024



Kuva 58 Pihajulkisivu (lounaaseen). Yläosassa näkyy asunnon laajennus, johon kuuluu kaksi suurta kattolyhtyä, joista toisen yhteydessä on myös parveke. Kellariin vievää portaikkoa reunustaa lauta-aita.



Kuva 59 Vasemmalla julkisivu pihan puolelle kaakon suuntaan. Oikealla luoteispääty.

Vesikattorakenteet ja sadevesijärjestelmä.

Tumman harmaaksi maalattu satulamallinen saumapeltikatto, jossa on jalkarännit, korotetut päädyt sekä nykyaikaiset turvarakenteet (sillat). Syöksytorvet rakennuksen nurkissa ovat profiililtaan kulmikkaat. Piiput ovat kauttaaltaan pellitetyt. Vintin uudisosien (kaksi 3-ikkunaista kattolyhtyä) katot ovat pulpettimalliset.



Kuva 60 Pihan eli lounaan puolella on uudisosat, joilla on myös omat vesikattorakenteensa.



Kuva 61 Katujulkisivun puolella on vintillä alkuperäiset kaari-ikkunat. Piiput ovat kauttaaltaan pellitetyt.

Sisäänkäynnit

Sisäänkäynti rakennukseen sijaitsee sen kaakkoispäädyllä. Betonista valetut portaat on asemoitu kohtisuoraan rakennuksen julkisivua. Portaikon molemmiin puolin on metalliset pinnakaiteet. Ulko-ovi muistuttaa alkuperäistä, mutta on uusittu peruskorjausten aikana. Sävyltään siniharmaassa ovesta on kuusi peiliä, joista kahdessa ylimmässä on ristikko ja ikkunat.

Kellariin johtaa betoninen portaikko ja vanha puuovi. Portaikon yläosassa suojaa antaa valkoinen lauta-aita, joka ei ole alkuperäinen ratkaisu.



Kuva 62 Kellarin portaikko ja sisäänkäynti.



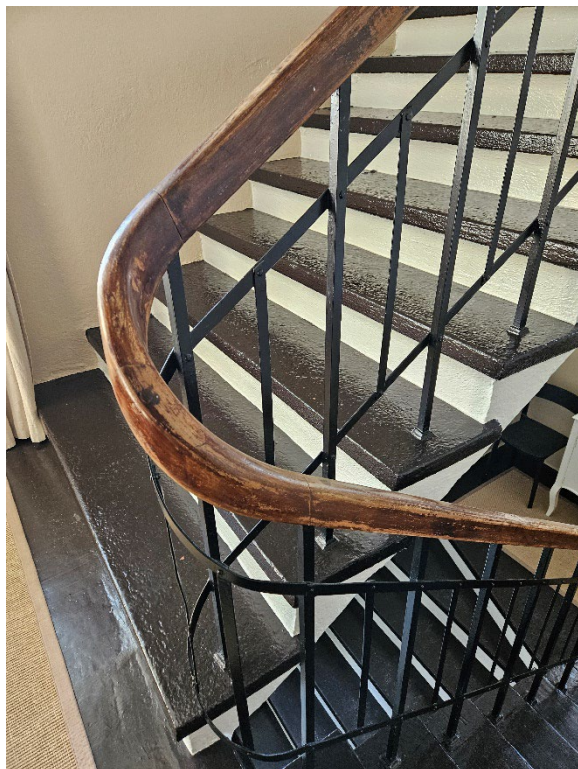
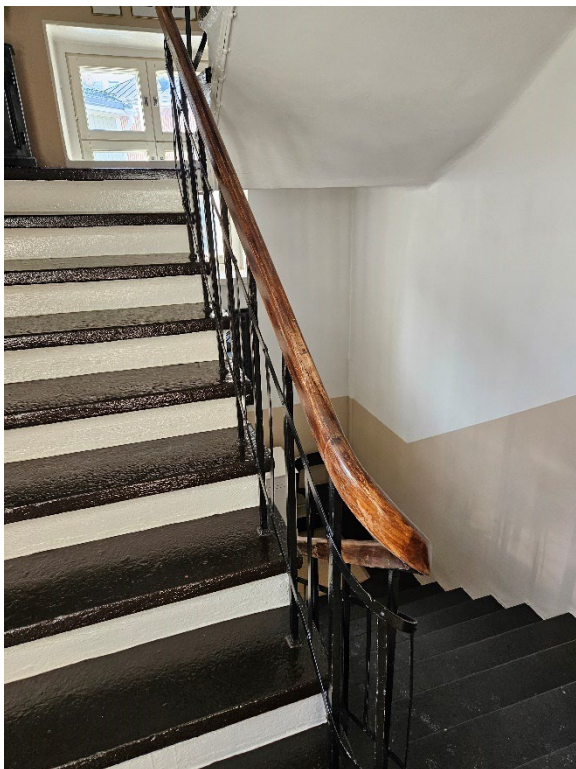
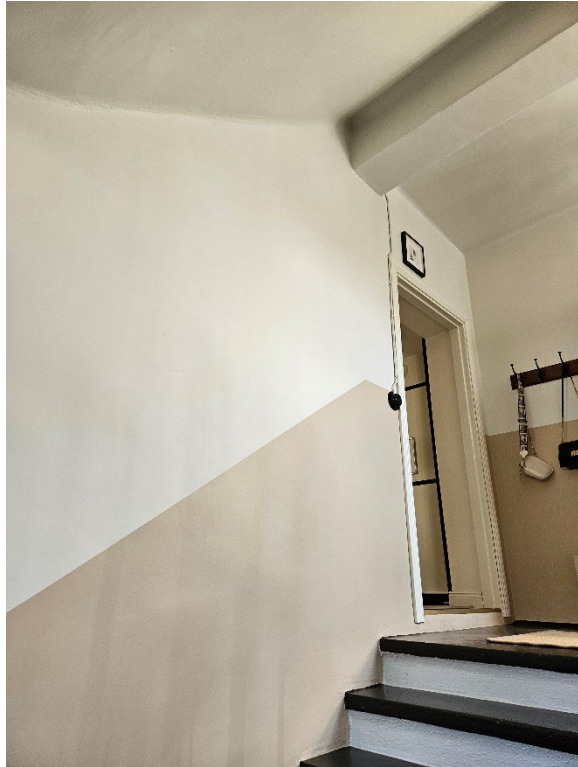
Kuva 63
Betoninen kivijalka on korkea. Portaikko on ase-
moitu kohtisuoraan rakennuksen päädyn.



Kuva 64 Ikkunat ja ulko-ovi on uusittu.

Keskeiset sisätilat

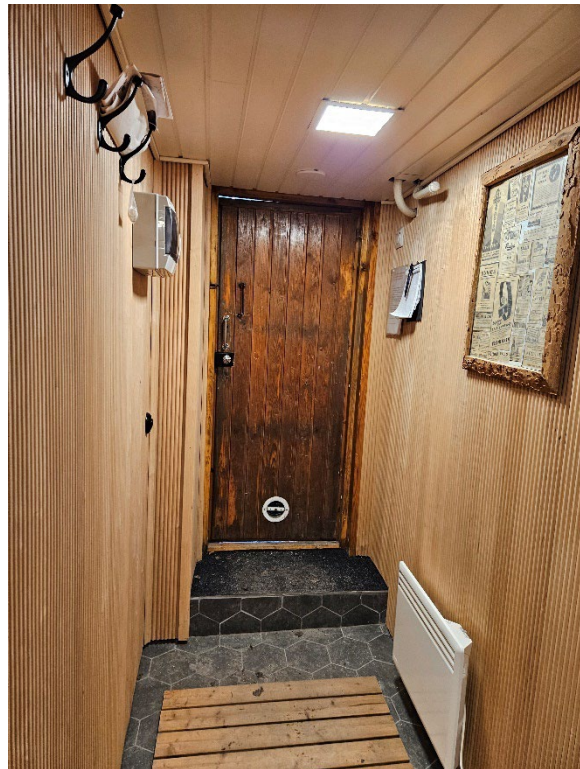
Rakennuksessa on puolijulkiseksi määriteltyjä sisätiloja ainoastaan kellarissa, joten sisätiloja ei kuvattu kuin portaikon ja kellarin osalta.



Kuva 65 Saunan portaikossa portaat ja kaiteet sekä seinärakenteet ovat alkuperäiset. Väliovi on uusi.



Kuva 66 Kerrosten välillä oleva ikkuna-aukko pihan puolelle.



Kuva 67 2000-luvulla uusitut saunatilat.

6 ARVOT JA LUOKITUSPERUSTEET

6.1 Arvojen määrittely

Kohteen arvoja ja ominaispiirteitä on tässä työssä tarkasteltu kolmen määrittelyperusteen kautta: kohteella voi olla a) rakennushistoriallisia, b) historiallisia ja/tai c) maisemallisia/kaupunkikuvallisia arvoja. Lisäksi on tarkasteltu rakennusten ja ympäristöjen säilyneisyyttä suhteessa alkuperäisiin ominaispiirteisiin tai johonkin merkittävään ja tunnistettavaan kohteen historiaan liittyvään vaiheeseen.

Rakennushistorialliset arvot

ARKKITEHTUURI

Rakennus tai alue edustaa tyylipuhtaasti jonkin ajan tai tietyn tunnetun arkkitehdin rakentamisen tyyliä tai tekemisen tapaa esteettisesti ja/tai toiminnallisesti.

RAKENNUSTEKNIikka

Rakennus tai alue edustaa joko tyypillisesti tai vaihtoehtoisesti täysin poikkeuksellisesti jonkin rakennusteknisen innovaation tai teknologian kehitystä.

Historialliset arvot

ASUTUSHISTORIA

Alue tai rakennus edustaa jonkin ajan tyypillistä asuinrakentamista.

TEOLLISUUDEN, KAUPANKÄYNNIN, JA LIIKENTEEN HISTORIA

Alue tai rakennus edustaa jonkin ajan merkittävää teollisuus- tai liiketoimintaa, tai liikennöinnin muotoja.

SIVISTYSHISTORIA

Rakennus edustaa alueen koulutuksen tai muunlaisen sivistyksen levittämisen historiaa.

AATEHISTORIA

Rakennus tai alue edustaa alueella poliittista kehitysvaihetta.

HENKILÖHISTORIA

Rakennus on toiminut alueella merkittävänä pidettävän historiallisen henkilön kotina tai työpaikkana.

KAATAHISTORIA

Alue tai rakennus edustaa tietyn aikakauden kaupunkisuunnittelua tai kertoo kaupungin kehityshistoriasta.

HALLINTOHISTORIA

Alue tai rakennus edustaa tietyn aikakauden valtakunnallisen, alueellisen tai paikallisen hallinnon historiaa.

SOSIAALIHISTORIA

Alue tai rakennus edustaa jonkin tietyn aikakauden sosiaalisen luokan arkielämän muodostumista kokonaisuutena (esim. pihapiirit kokonaisuuksina sisältäen rakennukset, kasvillisuuden ja yhteydet ympäristöön).

KULTTUURIHISTORIA

Yleistermi kaikelle sille historialle, jossa ihmisen toiminta on merkittävää ja näkyvää; alueella tai rakennuksessa näkyvät useammat edellä mainitut historian piirteet tai muu merkittävä ihmisen ja yhteiskunnan toiminnan ominaispiirre.

Maisemalliset/kaupunkikuvalliset arvot

Rakennus on tärkeä osa maisemallista/kaupunkikuvallista kokonaisuutta tai muodostaa tärkeän kohteen (maamerkin/kiintopisteen) osana maisemaa/kaupunkikuvaa.

6.2 Säilyneisyys

Kohdetta on lisäksi arvioitu säilyneisyyden pohjalta seuraavilla tavoilla:

HYVIN SÄILYNYT KOHDE

Alue tai rakennus on säilynyt alkuperäisenä, tai muutokset ovat niin pieniä, että alkuperäinen ilme säilyy.

KOHTALAISEN HYVIN SÄILYNYT KOHDE

Alueella tai rakennuksessa on voitu tehdä kohtalaisen paljon muutoksia, mutta pääpiirteissään sen hahmo on säilynyt ennallaan ja se on kokonaisuutena tunnistettavissa aikakautensa edustajaksi.

MERKITTÄVÄSTI MUUTETTU KOHDE

Rakennuksen ulkoiseen hahmoon tai alueen rakenteeseen on tehty merkittäviä muutoksia. Alkuperäisiä tai alkuperäisen kaltaisena kunnostettuja rakennuksen tai alueen osia on kuitenkin mahdollista edelleen tunnistaa.

TÄYSIN MUUTETTU KOHDE

Alkuperäistä rakennusta ei ole enää mahdollista tunnistaa ulkoapäin.

6.3 Arvottamisessa käytetyt kriteerit

Alueen arvojen määrittämisessä on käytetty vakiintuneita kriteerejä, jotka on lueteltu Laissa rakennusperinnön suojelemisesta (8 §):

1) Harvinaisuus tai ainutlaatuisuus (harvinaisuus);

Kohde/alue on ainutlaatuinen tai se on yksi harvoista tyyppinsä edustajista.

2) Historiallinen tyypillisuus alueelle (tyypillisuus);

Kohde/alue on maantieteellisistä tai kulttuurisista syistä tai luonnonoloista johtuen alueelle tyypillinen.

3) Aluetta tai tiettyä aikaa kuvaavat tyypilliset piirteet (edustavuus);

Kohde/alue edustaa jotain omalle ajalleen tai alueelleen ominaista rakennustyyppiä.

4) Alkuperäistä tai sitä vastaavan käytön, rakentamistavan, arkkitehtuurin tai tyylin ilmeneminen ja jatkuminen (alkuperäisyys);

5) Merkitys historiallisen tapahtuman tai ilmiön todisteena tai siitä kertovana ja tietoa lisäävänä esimerkkinä (historiallinen todistusvoimaisuus); tai

6) näkyvissä olevat eri aikakausien rakenteet, materiaalit ja tyylipiirteet, jotka ilmentävät rakentamisen, hoidon ja käytön historiaa ja jatkuvuutta (historiallinen kerroksisuus).

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA SUOSITUKSET

7.1 Alueeseen liittyvät arvot

Pirkkapuisto sisältyy maakunnallisesti merkittävään alueeseen *Pirkankadun länsipää*. Kohde sisältyy myös Tampereen kansallisen kaupunkipuiston hakemusrajaukseen (KH 24.3.2025). Välittömästi kohteen kaakkoispuolella on Pyykinrinteen valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö. Rakennukset ovat osa Kolmisopen taloja, joihin kuuluu neljä puurakenteista ja yksi tiilirunkoinen asuintalo (entinen sauna). Kolmisopen talot puolestaan kuuluvat Pyykin kaupunkiympäristön arvokkaaseen rakennettuun kulttuuriympäristöön.¹⁹

Alue on kaavoitettu vuonna 1907, ja kohteen ympäristössä on säilynyt paljon vanhaa rakennuskantaa.

7.2 Rakennuksiin liittyvät arvot

Arkkitehtuuri ja tyylipiirteet

Rakennukset edustavat arkkitehtuuriltaan 1920-luvun klassismia. Puisessa asuinkerrostalossa on muutamia tyyliisuuntaa edustavia detaljeja, kuten katujulkisivun sisäänkäyntien frontonit ja ovea kehystävät koteloinnit, sekä julkisivujen nurkissa ja keskellä olevat pilasterit. Sisäpihan puolella on parvekekaiteissa alkuperäistä vastaavat ristikkokuviot. Ikkunat ovat pieniruutuiset, ja ne on asemoitu tasapainoisesti julkisivuille.

Kivirakenteinen, entinen yleinen saunarakennus, on detaljeiltaan puurakennusta niukempi. 1920-luvun klassismi näkyy rakennuksen muodossa, sileissä rappauspinnoissa, ikkunoiden sijoittelussa sekä hienovaraisissa detaljeissa, kuten vesikaton kohotetuissa ja muotoilluissa päädyissä.

Historia ja keskeiset muutosvaiheet

Rakennukset ovat valmistuneet vuonna 1927. Ne on suunnitellut rakennusmestari Juho Salokoski.

Puukerrostalon asuinhuoneistoihin on tehty vuosien saatossa lukuisia sisätilojen muutostöitä. Entinen liikehuoneisto otettiin asuinkäyttöön 1985. Suurimmat muutokset ovat tapahtuneet ullakolla, joka on otettu asuinkäyttöön 2000-luvun alun aikana. Myös suurin osa kellaritiloista on muutettu asuinkäyttöön. Julkisivuissa näkyvin muutos ovat suurennetut kattolyhdyt. Alun perin rakennuksessa oli pienet kaari-ikkunat, jotka korotettiin ja suurennettiin ullakon uusia asuintiloja palvelemaan. Sisätiloissa on myös lisätty

¹⁹ Tampereen keskustan rakennettu kulttuuriympäristö 2012, liite 1 ja Rakennushistoriaselvitys 2024.

oviaukkoja ja rakennettu uusia kylpyhuoneita. Huoneistoissa on korjattu lahovaurioita perinteisin menetelmin.²⁰

Kivirakennuksen käyttötarkoitus on muuttunut saunarakennuksesta aluksi teekkarisau-naksi 1980-luvulla, ja kymmenisen vuotta myöhemmin, vuonna 1992 asunnoiksi. Enti-sen saunarakennuksen suurin julkisivumuutos on ullakolle tehty laajennus vuonna 2012, joka näkyy pihan puolelle. Pienten kaari-ikkunoiden tilalle tehtiin kaksi suurta kattolyhtyä pulpettikattoineen.

Kummankin rakennuksen ikkunat on uusittu peruskorjausten yhteydessä. Ulko-ovet on vaihdettu vuosina 2014–2015.

Arvot ja säilyneisyys

Kummallakin rakennuksella on rakennushistoriallisia, historiallisia ja kaupunkikuvallisia arvoja. Kokonaisuutena kohteella on kaavahistoriallisia arvoja ja merkitystä historiali-sen ilmiön todisteena (historiallinen todistusvoimaisuus) sekä kaupunkikuvallisia arvoja osana Pirkankadun vanhaa rakennuskantaa. Molemmat rakennukset ovat historiallisesti tyyppillisiä alueella (tyypillisuus) ja ne edustavat oman aikakautensa rakentamisen tyyliä ja tapaa (edustavuus). Puinen asuinrakennus ilmentää alkuperäisen käytön jatkuvuutta, rakentamistapaa ja tyyliä (alkuperäisyys).

Saunarakennuksessa on nähtävissä historiallista kerroksisuutta, joka kertoo käyttotar-koituksen muutoksesta, kun yleinen sauna on muutettu yksityis- ja asuinkäyttöön.

Puinen asuinrakennus on edelleen alkuperäisessä käytössä lukuun ottamatta entistä lii-kealaa, joka sekin on nykyään asuinkäytössä. Julkisivuihin on tehty muutoksia, mutta muutokset ovat pienehköjä, ja ne on sovitettu alkuperäiseen arkkitehtuuriin.

Puurakennuksen sisätiloissa on säilynyt vanhoja kaakeliuuneja sekä ainakin yksi puu-hella. Väliovet painikkeineen ja heloineen ovat pääosin alkuperäisiä.

Kohde on säilynyt alkuperäisenä, tai muutokset ovat niin pieniä, että alkuperäinen ilme on säilynyt. Sisätiloihin on tehty kohtalaisen paljon muutoksia, mutta julkisivujen alku-peräiset ominaispiirteet ovat säilyneet hyvin muutostöistä huolimatta.

Kohde on maakunnallisesti merkittävä. Se on maakunnallisen arvoalueen ydinaluetta, johon kuuluvat 1920-luvulla valmistuneet rakennukset. Rakennukset liittyvät myös kiin-teästi Pyynikinrinteen ja Pispalanrinteen RKY-alueisiin.²¹

²⁰ Rakennushistoriaselvitys 2024.

²¹ Pirkanmaan maakunnallisesti arvokkaat rakennetut kulttuuriympäristöt 2016, 200.

Säilymisedellytykset ja suositukset

Kummankin rakennuksen nykyinen kunto on hyvä, ja niihin on tehty säännöllisesti huoltotöitä. Tulevaisuudessa on suunnitteilla puurakennuksen julkisivun huoltomaalaus sekä rappukäytävien kunnostus.²² Rakennusten säilymisedellytykset ovat erittäin hyvät.

Rakennusten alkuperäisen käytön jatkumisen ja arvojen säilymisen kannalta suositellaan niiden suojelua asemakaavalla. Rakennusten julkisivut eivät kestä enempää muutoksia, mikäli niiden ominaispiirteet halutaan säilyttää. Tulevat korjaustoimenpiteet tulee sovittaa alkuperäiseen arkkitehtuuriin ja suorittaa alkuperäistä rakentamistapaa ammattitaidolla noudattaen.

Sisätiloissa suositellaan alkuperäisten rakennusosien, kuten väliovien heloineen sekä uunien säilyttämistä ja tarpeen tullen kunnostamista perinteisin menetelmin.

²² Halttunen 2025.

8 LÄHDELUETTELO

8.1 Arkistolähteet

Tampereen kaupunginarkisto

- Rakennuspiirustuksia 1920-luvulta 2010-luvulle
- Vanhat asemakaavat 1907 ja 1917
- Tampereen kaupungin rahatoimikamarin pöytäkirja 16.4.2026. Tontin vuokrauspäätös asuntokäyttöön Juho Salokoskelle 50 vuodeksi.

8.2 Kartta-aineistot ja ilmakuvat

Maanmittauslaitos, Paikkatietoikkuna, historialliset ilmakuvat

Tampereen kaupungin karttapalvelu

Timo Meriluodon vanhat kartat, timomeriluoto.kapsi.fi

Vapriikin kuva-arkisto

8.3 Kirjallisuus

Ruohonen Arvo. Asuttiin Amurissa. Tapahtumia ja ihmisiä vanhasta Amurista. Tampere-seuran julkaisuja, osa 54. Tampere, 1988.

8.4 Muu lähdeaineisto

A-Insinöörit Suunnittelu Oy, Minna Seppänen, Iida Kalakoski ja Sanna Karppinen. Tampereen keskustan rakennettu kulttuuriympäristö 2012. Tampereen kaupunki.

Asunto Oy Pirkkapuisto. Rakennushistoriaselvitys, 2024.

Haapasaari Mirkku. Amuri. Rakennetun kulttuuriympäristön inventointi. Pirkanmaan maakuntamuseo 2016.

Keskinen Jouni. Kaupunginosa VII – Pyynikinrinne. Tampereen yliopiston Koskesta voimaa -verkkosivusto. <https://webpages.tuni.fi/koskivoimaa/kaupunki/1918-40/VII.html> Viitattu 20.5.2025.

Museovirasto. Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY. Pyynikin näkötorni. www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=2218

Museovirasto. Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY. Pyynikinrinne. www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1245

Pirkanmaan liitto, Pirkanmaan maakuntakaava 2040 kaava-aineistot: Kaavamerkinnot ja -määräykset, Kaavaselostuksen liite 2 (liitekartat)

Tampereen kaupungin verkkosivut. Kansallinen kaupunkipuisto. <https://www.tampere.fi/luonto-ja-ymparisto/puistot/kansallinen-kaupunkipuisto/mika-on-kansallinen-kaupunkipuisto> Viitattu 27.5.2025.

Tampereen historiallisten museoiden ja pirkanmaalaisten paikallismuseoiden yhteinen tietopalvelu Siiri, <siiri.tampere.fi>.

Sitowise. Tampereen keskusta. Rakennetun kulttuuriympäristön selvitys, 2024.

8.5 Suulliset lähteet

Halttunen Satu, asukas ja taloyhtiön hallituksen puheenjohtaja. Haastattelu maastokäynnillä 12.3.2025.